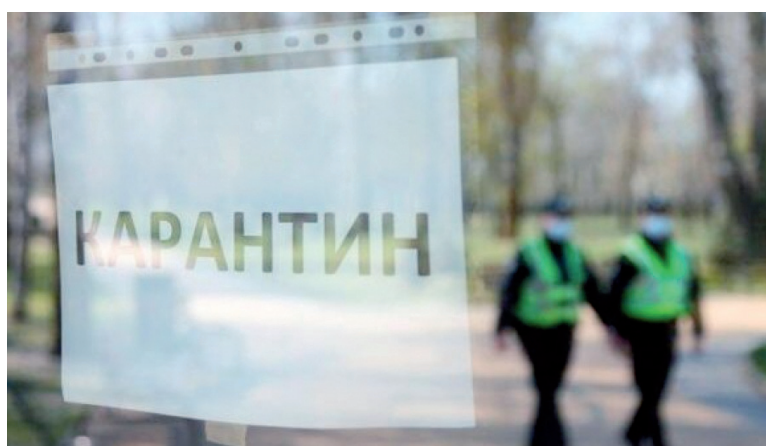

ТӘРТІП

198 АДАМ КАРАНТИН ЕРЕЖЕСІН БҰЗДЫ

Бүгінгі таңда елдегі эпидемиялық жағдай аурудың асқынған кезіне қарағанда әлдеқайда тұрақталып қалды. Дегенмен әлем жұртын дүрліктіріп, үміт пен үрейдің ортасына сергелдеңге салған індет қаупі толығымен сейілді деуге де болмайды. Төтенше жағдай режимі аяқталғанымен, карантин талаптарын сақтап, халықты сақтық шараларына шақыру тоқтаған жоқ. Алайда шектеулерге қарамастан ережеге бағынбайтындардың саны әлі де азаймауда.

Талаптарға құлақ аспайтындар елдің барлық аумағынан кездесіп, әсіресе карантин уақытында жасырын той жасаушылар саны артқан көрінеді. Мәселен, Маңғыстау облысында үйінде той тойлаған тұрғын жазаланып, оған 5 АЕК көлемінде айыппұл салынған. Ал Нұр-Сұлтан мен Алматы қалаларында түнгі ойын-сауық орындары заң талаптарын ескермей, қызмет көрсетуін жалғастыра берген. Олардың барлығы әкімшілік жауапкершілікке тартылып, жалпы сомасы 27 377 790 теңге айыппұл арқалаған. Ал Түркістанда карантин талаптарын сақтамағандарға әкімшілік құқық бұзушылық туралы 769 хаттама толтырылып, 42 миллион теңге

көлемінде айыппұл салыныпты. Осыған байланысты елдің барлық аумағында бақылаушы топтар құрылып, рейд барысында тыйым салынған отбасылық, мерекелік іс-шаралар тоқтатылуда.

Алматы облысындағы жағдай да осыған ұқсас. Ірі сауда орталықтары мен ойын-сауық, басқа да кешендер ашылмағанына қарамастан орталық маңын жағалап, қала көшелерінде бетпердесіз жайбарақат жүрген халықтың саны басым. Індет басталғалы күніне сан мәрте ескертулер жасалып, қауіпсіздік шараларын сақтау талаптары қойылса да, оны елең көрмейтін жұрттың бар екенін осыдан-ақ аңғаруға болады. Дегенмен, облыста жүргізілген рейд барысында бүгінге дейін карантин ережелерін бұзған 198 адам анықталған. Талдықорған қалалық тауарлар мен көрсетілетін қызметтер сапасы мен қауіпсіздігін бақылау басқармасы маманының айтуынша, арнайы құрылған мониторинг тобы күнделікті тексеріс жүргізуді

тоқтатқан жоқ.

«Қазіргі таңда арнайы тобымыз рейд жұмыстарын әлі де жалғастырып келеді. Осы уақытқа дейін карантин режимін бұзғаны үшін 35 адамға айыппұл салынды. Атап айтсам, нысандарда қорғаныш маскалары мен қолғаптар тақпағаны, санитарлық талаптардың сақталмағаны үшін әкімшілік хаттама толтырылды», – дейді Айжан Елубаева.

Өткен аптада елдегі азаматтарға жабық нысандар мен көшеде бетперде тағу міндеттелген болатын. Бас санитардың қаулысына сәйкес, аталған шектеулер қоғамдық орындар мен халық көп шоғырланатын жерлерде талап етіледі. Бұл өз кезегінде вирустың адамнан адамға жұғуын азайтады. Ал ескеретін жайт, егер 2-3 адам топтасып ашық ауада жүретін болса, санитарлық ереже талаптары бұзылмайды әрі әкімшілік жауапкершілік жүктелмейді.

Лина КӘЛІМХАН

НЕГЕ?

МЕЙІРІМ АЗАЙДЫ

Әлеуметтік желінің дамып, жердің түкпірінде не болып жатқанынан оңай хабаралып отырған заманда өмір сүреміз. Бұрын бір жақынымызбен кездесуді күн санап күтсек, қазір олай емес. Жердің қай түкпірінде өмір сүрсе де видеоқоңырау арқылы жанында отырғандай сөйлесесіз. Бұл технологияның дамығанын ғана емес адамдардың бір-біріне мейірімнің өшіп бара жатқанын білдіретін сияқты. Иә, озық технология, дамыған елдер дейміз. Бірақ, адами құндылығымыз, бір-бірімізді сағынысып көрісуіміз жоғалып бара жатқандай. Әлеуметтік желінің адам өміріне әкелген тағы бір қасіреті адам шошырлық жаңалықтың жаршысы болғаны. «Нені көп айтсаң, сол болады» деген сөз рас айтылған ба деп қаласың. Олай дейтініміз бір-бірін пышақтаған оқушылар, кішкентай қызды зорлаған азғындар, адам өлтіргендер, әйелін өртегендер айта берсек таусылмайды. Адамдардың адамға деген мейірімі сеніп бара жатқандай. Асыл дініміздегі Микдад ибн Мағдиқариб жеткізген хадисте: «Пайғамбарымыз (с.ғ.с.): «Діндес бауырын жақсы көретін адам сүйіспеншілігін оған міндетті түрде білдірсін», – деп айтты» делінген. Қазір біз бауырымызға оны жақсы көретінімізді, сағынатынымызды айтып жүрміз бе? Алла Тағала адамзат баласын зор махаббатпен жаратқандығы себепті, құлдарының да бір-бірін жақсы көргенін, мейірімді болғанын қалайды. Жалпы мейірімділік болған жерде қашанда сыйластық орын алары сөзсіз. Ата-ана, бауыр, дос, туған-туыс және айналадағы адамдармен ерекше қарым-қатынас жасау – барлық адамның адами тұрғыдан өсіп-толысуына, кемелденуіне

себепші. Керісінше, дөрекі сөз, ғайбат, өсек рухымызды кірлетіп жібереді.

Жақын жандардың бір-бірін болмайтын нәрсеге бола ренжітіп, көңілдері қалып жатқаны, дүниелік заттарға, байлыққа аса мән беріп кеткені бәрі де мейірімнің азайып бара жатқандығынан сияқты. «Әлемді мейірімділік құтқарады» деген сөз де бекер емес. «Кім бір мұсылманның айыбын жасырса, Аллаһ Тағала да ол адамның Қиямет күні айыбын жасырады» деген де хадис бар. Ал, біз не істеп жүрміз? Көршіміз қиындыққа тап болса, іштей қуанып, жетістікке жеткендей боламыз. Досымыздың ісі алға баспай жатса, өзімізді жоғары санап, марқайып қаламыз. Жанымыздағы жандар басынан қиыншылық өткізіп жатса бір-бірімізге өсектеп, айналамызға жар саламыз. Бұл да адамдардың мейірімінің азайғанын білдірмей ме? Алда өміріміз қалай боларын ешкім де білмейді. Біреудің қателігін айтып, қиыншылығына куәнған адам біреуге мейірім бере де алмайтын болар.

Қазіргі қиын сәтте адамдарға тым болмаса мейірім мен жылылық сыйлай алсақ – адамгершіліктің белгісі. Өйткені мына ауру алыпты да алып жатыр. Бай мен беделдіні тандап жатқан жоқ. Осы қысқа ғұмырда мейірімді болып өмір сүру соншалық қиын болғаны ма? Мейірімді болу сонша қиын ба? Жақсы сөз жан семіртеді. Онда неге туған-туысымызға, бауырларымыз, ата-анамыз бен жанымыздағы жандарға мейіріммен қарамау? Неге жақсылықпен жарысып өмір сүрмеске? Неге мейірімді болып, біреудің көңіліне кіркің түсірмеуге тырыспасақ? Неге?

Г. БЕКСАУЫТҚЫЗЫ.

КАСЫМ ЖАКИБАЕВ —
ЗАСЛУЖЕННЫЙ АРТИСТ
КАЗАХСКОЙ ССР

ЖАМБЫЛДАҒЫ ЖАРТЫ
ЖЫЛДЫҚТЫҢ КӨРСЕТКІШІ

«500-ДЕН АСТАМ АДАМ
ЕМДЕЛІП ШЫҚТЫ»

ЖАЛҒЫЗДЫҢ ЖАНЫ

ОБЩЕСТВО

СОЦИАЛЬНЫЕ ПРЕДРАССУДКИ,
СВЯЗАННЫЕ С COVID-19

НЫНЕШНЯЯ ВСПЫШКА COVID-19 СПРОВОЦИРОВАЛА СОЦИАЛЬНУЮ СТИГМУ И ДИСКРИМИНАЦИОННОЕ ПОВЕДЕНИЕ В ОТНОШЕНИИ ЛЮДЕЙ ОПРЕДЕЛЕННОГО ЭТНИЧЕСКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ, А ТАКЖЕ ТЕХ, КТО, КАК СЧИТАЕТСЯ, БЫЛ В КОНТАКТЕ С ВИРУСОМ. КАК С ЭТИМ БОРОТЬСЯ, И КАК ВЕСТИ СЕБЯ В ТАКОМ СЛУЧАЕ? ЧИТАЙТЕ ОБ ЭТОМ ДАЛЕЕ...

ЧТО ТАКОЕ СОЦИАЛЬНАЯ СТИГМА?

Социальная стигма в контексте здоровья – это негативная связь между человеком или группой людей, которые имеют определенные характеристики и специфическое заболевание. В случае вспышки это может означать, что люди маркированы, стереотипированы, подвергаются дискриминации, получают отдельное лечение и / или испытывают потерю социального статуса из-за предполагаемой связи с заболеванием. Такое отношение может негативно повлиять на людей с этим заболеванием, а также на тех, кто за ними ухаживает, их семью, друзей и общины. Люди, у которых нет этой болезни, но которые разделяют другие общие черты с этой группой, также могут страдать от стигмы.

Нынешняя вспышка COVID-19 спровоцировала социальную стигму и дискриминационное поведение в отношении людей определенного этнического происхождения, а также тех, кто, как считается, был в контакте с вирусом.

ПОЧЕМУ COVID-19 ВЫЗЫВАЕТ ТАКОЕ СИЛЬНОЕ ОТРИЦАНИЕ И СТИГМАТИЗАЦИЮ?

Уровень стигмы, связанной с COVID-19, основан на трех основных факторах: 1) это новое заболевание, для которого еще много неизвестных переменных; 2) мы часто боимся неизвестного; и 3) этот страх легко связать с «другими». Понятно, что в обществе существует растерянность, беспокойство и страх. К сожалению, эти факторы также подпитывают вредные стереотипы.

КАКОВО ЕЕ ВЛИЯНИЕ?

Стигма может подорвать социальную сплоченность и вызвать возможную социальную изоляцию групп, что в свою очередь может способствовать возникновению ситуации, когда вероятность распространения вируса будет больше, а не меньше. Это может привести к более серьезным проблемам со здоровьем и трудностям в борьбе со вспышкой. Стигма может:

- заставлять людей скрывать болезнь, чтобы избежать дискриминации
- остановить людей от желания немедленно обращаться за медицинской помощью
- сдерживать их от принятия здорового поведения

КАК БОРОТЬСЯ С СОЦИАЛЬНОЙ СТИГМОЙ

Факты ясно показывают, что стигма и страх перед инфекционными болезнями затрудняют ответ. Что реально работает, так это укрепление доверия к надежным медицинским услугам и советам, сочувствие к пострадавшим, понимание сути заболевания и принятие эффективных практических мер, чтобы люди могли помогать себе и своим близким безопасно.

То, как мы подаем ситуацию с COVID-19, имеет решающее значение для поддержки людей в принятии эффективных мер для борьбы с этой болезнью и предотвращения разжигания страха и стигмы. Необходимо создать среду, в которой болезнь и ее воздействие могут обсуждаться и рассматриваться открыто, честно и продуктивно. Вот несколько советов о том, как решить проблему и избежать социальной стигмы:

1. Слова имеют значение: что нужно и чего не нужно говорить о новом коронавирусе (COVID-19)
2. Внесите свой вклад: простые идеи, чтобы избавиться от стигмы
3. Коммуникационные советы и сообщения. Слова имеют значение:

Когда речь идет о коронавирусной болезни, определенные слова (то есть подозрительный случай, изоляция ...) и язык могут иметь негативное значение для людей и подпитывать стигматизирующие настроения. Они могут укрепить существующие негативные стереотипы или предположения, усилить ложные ассоциации между заболеванием и другими факторами, вызвать широко распространенный страх или дегуманизировать тех, кто имеет заболевание.

Это может удержать людей от прохождения скрининга, тестирования и карантина. Мы рекомендуем язык «сначала люди», который уважает и расширяет возможности людей на всех каналах коммуникации, включая средства массовой информации. Слова, используемые в средствах массовой информации, особенно важны, потому что они будут определять популярный язык и формировать представление о новом коронавирусе (COVID-19). Негативные репортажи могут повлиять на то, как люди с подозрением на наличие нового коронавируса (COVID-19), заболевшие, их семьи и затронутые коммуны воспринимаются и как к ним относятся.

Есть много конкретных примеров того, как использование инклюзивного языка и менее стигматизирующей терминологии может помочь в борьбе с эпидемиями и пандемиями на примере ВИЧ-инфекции, туберкулеза и гриппа H1N1.²

Что нужно и чего не нужно делать

Ниже приведено несколько советов по поводу нового коронавирусного заболевания (COVID-19):

Нужно - говорить о новой коронавирусной болезни (COVID-19)

Не нужно - приклеивать конкретные места или этническую принадлежность к заболеванию, это не «Уханский вирус», «Китайский вирус» или «Азиатский вирус». Официальное название этой болезни было специально выбрано, чтобы избежать стигматизации: «со» означает «Corona», «vi» - для вируса, а «d» - для болезни, 19, потому что болезнь появилась в 2019 году.

Нужно - говорить о «людях, у которых есть COVID-19», «о людях, которые проходят курс лечения от COVID-19», «о людях, которые выздоравливают от COVID-19» или «о людях, которые умерли после заражения COVID-19»

Не называйте людей с болезнью «случаями с COVID-19» или «жертвами».

Нужно - говорить о «людях, у которых может быть COVID-19» или о «людях, которые предположительно имеют COVID-19»

Не говорите «с подозрением на COVID-19» или о «подозреваемых случаях».

Нужно - говорить о людях, «приобретающих» или «подхватывающих» COVID-19

Не говорите о людях, «передающих COVID-19», «заражающих других» или «распространяющих вирус», поскольку это подразумевает преднамеренную передачу и определяет вину.

Использование криминализирующей или дегуманизирующей терминологии создает впечатление,

что больные каким-то образом сделали что-то не так или являются менее человечными, чем остальные из нас, питая стигму, подрывая сочувствие и потенциально питая нарастающее нежелание обращаться за лечением или проходить скрининг, тестирование и карантин.

Нужно - говорить конкретизировано о риске от COVID-19, основываясь на научных данных и последних официальных медицинских советах.

Не повторяйте и не распространяйте неподтвержденные слухи и избегайте использования гиперболического языка, созданного для нагнетания страха, таких слов как «чума», «апокалипсис» и т. д.

Нужно - говорить позитивно и подчеркивать эффективность мер профилактики и лечения. Для большинства людей эта болезнь, которую они могут преодолеть. Есть простые шаги, которые мы все можем предпринять, чтобы защитить себя, своих близких и наиболее уязвимых.

Не делайте акцент на негативе или угрозах. Мы должны работать вместе, чтобы помочь защитить тех, кто наиболее уязвим.

Нужно - подчеркивать эффективность принятия защитных мер для предотвращения приобретения нового коронавируса, а также раннего скрининга, тестирования и лечения.

ВНЕСИТЕ СВОЙ ВКЛАД:

Правительства, граждане, средства массовой информации, ключевые влиятельные лица и сообщества должны сыграть важную роль в предотвращении и искоренении стигмы среди людей из Китая и Азии в целом. Мы все должны быть сознательными и вдумчивыми при общении в социальных сетях и на других коммуникационных платформах, демонстрируя поддерживающее поведение в связи с новой коронавирусной болезнью (COVID-19).

Вот несколько примеров и советов о возможных действиях по противодействию стигматизации:

- **Распространение фактов.** Стигма может быть усилена недостаточными знаниями о том, как передается и лечится новая коронавирусная болезнь (COVID-19), и как предотвратить инфекцию. В ответ уделите первоочередное внимание сбору, обобщению и распространению точной информации по конкретным странам и сообществам о затронутых районах, индивидуальной и групповой уязвимости по отношению к COVID-19, возможностям лечения и источникам доступа к медицинской помощи и информации. Используйте простой язык и избегайте клинических терминов. Социальные сети полезны для охвата большого количества людей медицинской информацией при относительно низких затратах.
- **Привлечение социальных авторитетов**, таких как религиозные лидеры, к тому, чтобы побудить задуматься о людях, которые подвергаются стигматизации и способам их поддержки, или уважаемых знаменитостей, чтобы усилить идеи, направленные на снижение стигмы. Информация должна быть четко ориентирована, и знаменитости, которых просят сообщить эту информацию, должны быть лично вовлечены и географически и культурно соответствовать аудитории, на которую они стремятся повлиять. В качестве примера можно привести мэра (или другого влиятельного человека), выходящего в прямом эфире в социальных сетях и обменивающегося рукопожатием с лидером китайского сообщества.

• **Усиливайте голоса**, истории и образы местных жителей, которые прошли через новый коронавирус (COVID-19) и выздоровели или которые поддержали близкого человека в процессе выздоровления, чтобы подчеркнуть, что большинство людей действительно выздоравливают от COVID-19. Кроме того, проведение кампании «герой» в честь лиц, осуществляющих уход, и работников здравоохранения, которые могут подвергнуться стигматизации. Общественные волонтеры также играют большую роль в снижении стигмы в сообществах.

- **Убедитесь, что вы изображаете разные эт-**

нические группы. Все материалы должны показывать, что различные сообщества подвергаются воздействию и работают вместе, чтобы предотвратить распространение COVID-19. Убедитесь, что шрифт, символы и форматы нейтральны, и не предлагайте какую-либо конкретную группу.

• **Этическая журналистика:** журналистские репортажи, которые чрезмерно фокусируются на индивидуальном поведении и ответственности пациентов за наличие и «распространение COVID-19», могут усилить стигму людей, у которых может быть это заболевание. Некоторые средства массовой информации, например, сосредоточились на предположениях об источнике COVID-19, пытаясь определить «нулевого пациента» в каждой стране. Сосредоточение усилий на поиске вакцины и лечения может усилить страх и создать впечатление, что мы сейчас бессильны остановить инфекцию. Вместо этого, продвигайте информацию об основных методах профилактики инфекций, симптомах COVID-19 и о том, когда обращаться за медицинской помощью.

• **Связь:** существует ряд инициатив по борьбе со стигмой и стереотипами. Ключевым моментом для связи с этими видами деятельности является создание движения и позитивной среды, которая демонстрирует заботу и сочувствие ко всем.

КОММУНИКАЦИОННЫЕ СОВЕТЫ И СООБЩЕНИЯ

«Инфодемия» дезинформации и слухов распространяется быстрее, чем нынешняя вспышка нового коронавируса (COVID-19). Это способствует негативным воздействиям, включая стигматизацию и дискриминацию людей из районов, пострадавших от вспышки. Нам нужна коллективная солидарность и четкая, действенная информация для поддержки сообществ и людей, пострадавших от этой новой вспышки.

Заблуждения, слухи и дезинформация способствуют стигме и дискриминации, которые затрудняют ответные действия.

- Исправьте неправильные представления, в то же время признавая, что чувства людей и последующее поведение очень реальны, даже если основополагающее предположение неверно.

- Продвигайте важность профилактики, действий по спасению жизни, раннего скрининга и лечения.

Коллективная солидарность и глобальное сотрудничество необходимы для предотвращения дальнейшей трансмиссии вируса и облегчения проблем сообществ. - Поделитесь сочувственными рассказами или историями, которые очеловечивают опыт и борьбу людей или групп, затронутых новым коронавирусом (COVID-19)

- Оказывайте поддержку и поощрение тем, кто находится на передовой по реагированию на эту вспышку (медицинские работники, волонтеры, лидеры общин и т. д.).

Факты, а не страх останавливают распространение нового коронавируса (COVID-19) - Делитесь фактами и точной информацией о болезни.

- **Бросайте вызов мифам и стереотипам.**
- **Тщательно подбирайте слова.** То, как мы общаемся, может повлиять на отношение других! (см. раздел выше о том, что нужно и чего не нужно делать).

² Терминологические руководящие принципы ЮНЭЙДС: от «жертвы СПИДа» до «людей, живущих с ВИЧ»; от «борьбы со СПИДом» до «противодействия СПИДу».

³ Нигерия успешно сдержала вспышку Эболы в 2014 году, которая затронула еще три страны в Западной Африке, в частности, благодаря целевым кампаниям в социальных сетях для распространения точной информации и исправления ложных сообщений, рассылаемых в Twitter и Facebook. Вмешательство было особенно эффективным, потому что международные неправительственные организации (НПО), влиятельные лица в социальных сетях, знаменитости и блоггеры использовали свои широкие платформы для передачи и обмена информацией и мнениями о поступающей медицинской информации. Файоин, А. 2016. Использование социальных сетей для медико-санитарной коммуникации в Африке: подходы, результаты и уроки. Журнал массовой коммуникации и журналистики, 6 (315).

⁴ Термин «эффект Анджелины Джоли» был придуман исследователями в области коммуникации общественного здравоохранения, чтобы объяснить увеличение поисковых запросов в Интернете о генетике и тестировании рака молочной железы в течение нескольких лет после 2013 года. Актриса Анджелина Джоли прошла превентивную двойную мастэктомию. «Эффект» говорит о том, что призывы знаменитостей из надежных источников могут оказать эффективное влияние на общественность в поиске знаний о здоровье, на отношение к медицинским услугам по Covid-19 и их использованию.

⁵ Руководство по предотвращению и устранению социальной стигматизации.

Материалы взяты из источников:

1. Сайт <https://www.vshouz.ru> > iblock
2. Документ ЮНИСЕФ и ВОЗ, обновленный 24 февраля 2020 г.

Бейсенбі - Четверг, 13 тамыз

ҚАЗАҚСТАН

Телеканал Qazaqstan при-
носит извинения за непредо-
ставленную программу.

ХАБАР

06.00, 02.00 ҚР Өнұраны
06.00, 07.20, 12.40 «Менің тағдырым»
07.00 Жаңалықтар
07.50 «Как боролись с эпиде-
миями Казахстан»
08.00 Новости
08.20 «Народный контроль».
08.50 «COVID-19. Междуна-
родные эксперты с Алмазом Шарманом ».
09.25, 17.15 Т/с «Разия»
11.00, 21.40 Т/с «Жестокий Стамбул».
13.45 «Тарих. Тағдыр. Тұлға» Темірбек Жүргенов
14.40 Т/х «Қаламгер»
16.10 23.20 Т/с «Арманда-
стар»
18.45 Т/х «ПӨЛЕНШЕЕВТЕР»
19.30 «COVID-19. Халықаралық сапаршылар Алмаз Шарманмен»
20.00 Итоги дня
20.30 «Біздің назарда»
Тікелей эфир
21.00 Қорытынды жаңалықтар
00.30 Шоу талантов «Central Asia's Got Talent»

АСТАНА

06.00 «Ән мен әзіл»
06.30 «Күлдірген»
07.00, 16.55 «Үздік әзілдер»
08.00, 14.40 М/ф «Маша и медведь»
10.00, 22.00 Т/х «Кекеш келін»
11.20, 21.00 Т/с «Сүлеймен сұлтан»
12.30, 23.10 Т/х «Құйынды мекен»
14.00 «COVID-19»
14.15 Vine Time
14.25 М/ф «Буба»
14.55,Т/с «Условия контракта»
16.00 «АЙТАРЫМ БАР»
17.50 Т/х «КЕК»
20.00,01.10 ASTANA TIMES
20.30 «Отбасы»
00.30 Т/х «Таңдауым сен»
01.40 «Шімән апаның хикая-
лары»
02.10 «Әзілстан»
02.30 «Біреудің есебінен»
деректі драма
03.15 «KazNet»
03.35 «Домашние войны»

ЕВРАЗИЯ

06.00 Т/х «Кария»
06.45 «Той заказ»
07.15 «Басты Жаңалықтар»
08.00 «Доброе утро»
11.00 «МУЖСКОЕ/ЖЕНСКОЕ»
11.55 Комедия «Графома-
фия»»
13.50 Т/с «Дикий-4».
15.40 «На самом деле»
16.45 «Пусть говорят»
18.00«Басты Жаңалықтар»
18.45 «Басты прайм» тікелей эфир
20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВОСТИ»
20.45 Т/с «Желтый глаз тигра»
22.00 «П@УТИНА»
22.50 «Желтый глаз тигра»
Заключительные серии
00.35 Х/ф «Крылья»
02.30 «П@УТИНА»
03.05 «Basty prime»

КТК

07.05 Кешкі жаңалықтар
07.25 «КТК web»
07.50 Т/х «Аслы-Ферхат»
09.20 НОВОСТИ (повтор
вечернего выпуска)
09.50 «Было дело»

Жексенбі - Воскресенье, 16 тамыз

ҚАЗАҚСТАН

Телеканал Казахстан при-
носит извенения за непредо-
ставленную программу.

ХАБАР

06.00 «Тамаша»
07.25 Абай Құнанбайұлының 175-жылдығына арналған «Қазақ халқы- Абайдың халқы» атты мерекелі концерт
08.40 «Журналисттік зерттеу»
09.10 «Как устроена Вселен-
ная»
09.45 М/с «Малышарики»
10.00 «От всего сердца»
11.05 «COVI-19»
11.40 мегахит «Три часа на побег»
13.40 «Әнім сен едің»
14.45 «Әмір жолы»
15.15 Т/х «Ән-Аға»
19.15 «Мәжіліс.kz»

11.30 «Шеф-2», остросюжет-
ный детектив (повтор)
13.20, 21.30 Х/ф «Дожить до любви» мелодрама
15.30 Т/х «Әкініш»
17.30 Т/х «Жат туыстар»
19.30 КЕШКІ ЖАҢАЛЫҚТАР
20.00 «Астарлы ақиқат»
21.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ
23.30 «Шеф-2», остросюжет-
ный детектив
01.20 «Было дело» (повтор)
02.45 Т/х «Сүйікті Дениз»
03.50-04.00 «КТК веб»

ЖЕТИСУ

07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 «Ұлт пен рух»
10.30 «Бүгін»
11.00 «Ән тыңдайық» / онлайн-концерт/
11.30 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы»
12.00 «Қателік»
12.35 «Абай-175»
13.00 «Дәрігер кеңесі»
14.00 «Тағдыр мен тұлға»
14.30 «Спорт-тайм»
15.00 «Әсем әуен»
16.30 Д/ф «Кең ауқымда»
17.00 Жаңалықтар
17.20 Новости
17.35 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы»
18.00 «Әсем әуен»
19.00 «Сегодня» /тікелей эфир/
19.30 «Білек пен жүрек»
20.15 «Абай-175»
20.30 Жаңалықтар
21.00 «Жетісу жұмбақтары»
21.30 Новости
22.00 «Дәрігер кеңесі»
22.30 Д/ф «Таңғажайып табиғат»
23.00 Жаңалықтар
23.30 Новости

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Өнұраны
06.00 «Ризамын» (қаз)
06.45 Информбюро (повтор)
07.50 Т/с «Ганга»
10.00 «Whats Up?(каз.)»
10.35 21.10 Т/с «Триггер»
13.15 М/с «Лунтик»
14.00 М/с «Аладдин»
15.00 «Кел, татуласайық» (қаз)
18.00 «Экстрасенсы детек-
тивы»
19.00 Т/с «Про веру»
20.00 Информбюро
23.45 Т/х «Маххабатым кеш мені»
01.45 Алдараспан, Нысана, Шаншар әзілдері (қаз)
03.00 «Ризамын»
04.30 Әзіл студия (қаз)

7 КАНАЛ

06.00 «Қыздар арасында»
06.40, 05.20 «Гу-гулет»
07.20 «Келесі кім?»
08.00, 22.15, 03.45 Т/х «Элиф»
09.00 17.40 Т/с «Мата Хари»
10.10, 15.40 «Смеяться раз-
решается»
11.40, 18.40 Т/с «Спецотряд шторм»
12.50 19.45 Т/с «Гранд-2 »
14.00 Скetchком «Q-елі»
15.00 Т/х «БАК»
18.40 Т/с «Перчатка Авроры »
20.45 Т/х «Тақиясыз періште»
21.15 Т/х «Жалдамалы қалыңдық»
23.15 Т/с «Замужем за ма-
фией»
00.20 «Такая Лайф»
01.00 «Вокруг света за моне-
той»
02.00 «Айнаонлайн»
03.25 М/с «Бак»
04.20 «Өз ойым»

19.45 «Жұлдыздар айтысады»
21.00 Аналитическая програм-
ма «7 күн»
22.00 «Большая неделя»
23.00 «Погружение»
00.40 Серил «Шерлок»

АСТАНА

06.00, 03.10 «Ән мен әзіл»
07.00, 02.50 «KazNet»ғаламторға шолу
07.30, 02.35 «Әзілстан» жасы-
рын камера
08.00 М/с «Маша и Медведь»
10.00 «TeleBingo»
10.25, 22.00 Т/х «Кекеш келін»
11.45, 21.00 Т/х «Сүлейман Сұлтан»
12.50, 23.10 Т/х «Құйынды мекен»
14.20 Х/ф «Мегатой»
16.10 «Алдараспан»
17.50 Т/х «Кек»
20.00 «Үздік әндер»

Жұма - Пятница, 14 тамыз

ҚАЗАҚСТАН

Телеканал Казахстан приносит
извенения за непредоставлен-
ную программу.

ХАБАР

06.00, 07.20, 12.40 «Менің тағдырым»
07.00 Жаңалықтар
07.50 Как боролись с эпиде-
миями в Казахстане
08.00 «Новости»
08.20 «Народный контроль»
08.50 «COVID-19»
09.25, 17.15 Т/х «Разия»
11.00, 21.40 «Жестокий стам-
бул»
13.45 «Тарих. Тағдыр. Тұлға»
14.40 Т/х «Қаламгер»
16.10, 23.20 «Армандастар»
18.45 Т/х «Пәленшеевтер»
19.30 «COVID-19»
20.00 «Итоги дня»
20.50 « Индетпен күреспен»
21.00 Қорытынды жаңалықтар
00.30 «Central Asia's Got Talent»

АСТАНА

06.00 «Ән мен әзіл»
06.30 «Күлдірген»
07.00, 16.55 «Үздік әзілдер»
08.00, 14.35 М/ф «Маша и Медведь»
10.00, 22.00 Үнді телехикаясы
«Кекеш келін»
11.20, 21.00 Т/х «Сүлейман Сұлтан»
12.30, 23.10 Т/х «Құйынды мекен»
14.00 Д/ф «Волонтеры»
14.25 Vine Time
14.35 М/ф «Буба»
14.55 «Условия контракта»
16.00 «Қош келдіңіз!»
17.50 Т/х «Кек»
20.00, 01.10 «Астана таймс»
20.30 «Отбасы»
00.30 Т/х «Таңдауым сен»
01.40 «Шімән апаның хикая-
лары»
02.10 «Әзілстан» жасырын камера
02.30 «Біреудің есебінен»
03.15 «KazNet» ғаламторға шолу
03.35 «Домашние войны»

ЕВРАЗИЯ

06.00 «Той базар»
07.00 «Басты жаңалықтар»
07.45 «Жұма уағызы»
08.00 «Доброе утро»
11.00 Мужское/женское
11.55 Х/ф «Отпуск летом»
13.50 Х/ф «Не говори мне про-
щай»
15.40 «Давай поженимся»
16.35 «Непутевые заметки»
16.50 «Жди меня» Казахстан»
18.00 «Басты жаңалықтар»
18.45 «Заң сөйлесін»
20.00 «Главные новости»
20.45 «Поле чудес»
21.55 Серил «От любви до
ненависти»
23.00 «П@ytina»
00.00 «От любви до ненависти»
02.00 «П@ytina»
02.45 «Заң сөйлесін»
03.45 «Той заказ»

КТК

07.05 «Кешкі жаңалықтар»
07.25 «КТКвеб»
07.50 Т/х «Аслы-Ферхат»
09.20 Новости
09.50 «Было дело»
11.30 Х/ф «Шеф-2»
13.20 «Дожить до любви»

20.45 «Аялы апақан»
00.30 «Той жыры»
00.50Х/ф «Три лимона»

ЕВРАЗИЯ

06.00 «Тракторшының махаб-
баты»
06.40 «Тамаша city»
07.25 «Той заказ»
0750 «Ұшқалақ»
08.45 «Воскресные беседы»
09.00 Серил «Бархатный сезон»
13.00 «Неке сыры»
14.40 серил «Первая по-
пытка»
18.40 «Лучше всех»
21.15 «Серебряный бор»
22.00 «П@ytina»
23.30 «Серебряный бор»
02.30 «П@ytina»
03.00 «Тамаша city»
03.45 «Тракторшының махаб-
баты»

15.30 Т/х «Әкініш»
17.30 «Жат туыстар»
19.30 «Кешкі жаңалықтар»
20.00 «Үйтіп-бүйтіп»
21.00 Вечерние новости
21.30 «Счастье из осколков»
01.10 «Было дело»
02.35 Т/х «Сүйікті Дениз»
03.40, 04.00 «КТКвеб»

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық»
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 «Жетісу жұмбақтары»
10.30 «Сегодня»
11.00 «Ән тыңдайық» /онлайн-
концерт/
11.30 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы»
12.00 «Білек пен жүрек»
12.35 «Абай-175»
13.00 «Дәрігер кеңесі» /тікелей эфир/
14.00 «Тастүлек»
14.30 «Монолог»
15.00 «Әсем әуен»
15.45 «Әмір әні»
16.30 М/ф «Мияның ертегі әлемі»
17.00 Жаңалықтар
17.15 «Әсем әуен»
17.20 Новости
17.35 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы»
18.00 «Әсем әуен»
19.00 «Бүгін» /тікелей эфир/
19.30 Д/ф «Батысқа қарай аққан өзен»
20.15 «Абай-175»
20.30 Жаңалықтар
21.00 Д/ф «Өркениет ғажайыптары»
21.30 Новости
22.00 «Дәрігер кеңесі»
22.30 Д/ф «Ғажайып мәдениет»
23.00 Жаңалықтар
23.30 Новости

31 КАНАЛ

06.00 «Ризамын»
06.40 «Информбюро»
07.50 Серил «Ганга»
10.00 «What's Up?»
10.35 серил «Триггер»
13.15 М/с «Лунтик»
14.00 М/ф «Аладдин»
15.00 «Кел, татуласайық!»
18.00 «Экстрасенсы-
детективы»
19.00 Серил «Про Веру»
20.00 «Информбюро»
21.00 «Here?»
22.40 «Битва экстрасенсов»
01.20 Алдараспан, Шанашар, нысана әзілдері
03.00 Ризамын
04.30 «Әзіл студия»

7 КАНАЛ

06.00 «Қыздар арасында»
06.40, 05.20 «Гу-гулет»
07.20 «Келесі кім?»
08.00, 22.15, 03.45 Т/х «Элиф»
09.00 «Мата Хари»
10.10 «Смеяться разрешается»
11.40 «Спецотряд Шторм»
12.50 «Гранд-2»
14.00 Скetchком «Q-елі»
15.00 Т/х «Бак»
15.20 Х/ф «Дневник безумной
женщины»
17.00 «Юморина»
18.40 «Дизель шоу»
20.15 «Япырай»
20.45 Т/х «Тақиясыз періште»
21.15 «Жолдамалы қалыңдық»
23.15 Х/ф «Рокки-Бальбоа»
01.20 «Слуга народа-2»
03.10 «Айнаонлайн»
04.20 «Өз ойым»

КТК

07.05 «Ән мен әнші»
08.00 «Көңілді отбасы»
09.00 «Сеяться разрешается»
10.50 «Приличная семья
сдаст комнату»
14.40 Х/ф «Под дождём не
видно слёз»
16.30 «Аталар сөзі»
18.20 «Шаншар»
21.00 «Позднее раскаяние»
00.50 «Было дело»
01.35 «Министерство правды»
02.20 К/ф «Тіңші әже»
03.40, 04.30 «Көріпкел-2»

ЖЕТИСУ

07.05 «Атылған оқ» үнді фильмі
09.30 «Әсем әуен»
10.00 М/ф «Мияның ертегі әлемі»
10.30 «Құтқару қызметі»
11.00 «Ән тыңдайық» /

Сенбі - Суббота, 15 тамыз

ҚАЗАҚСТАН

Телеканал Казахстан при-
носит извенения за непредо-
ставленную программу.

ХАБАР

06.00 «Тамаша»
07.30 «Абайдың әндері»
09.10 «Как устроена Вселен-
ная»
09.45 М/с «Малышарики»
10.00 «От всего сердца»
11.00 Кино «Наш милый доктор»
12.35 Т/х «Армандастар»
14.30 «Бір туынды тарихи.
Сыған серенадасы»
15.15 Т/х «Ән-Аға»
19.15 «Әнім сен едің»
21.00 «Ақпарат арнасы»
22.00 мегахит «Три часа на побег»
23.30 «Central Asia's Got Talent»
01.20 «COVID-19»

АСТАНА

06.00, 03.15 «Ән мен әзіл»
06.30, 02.55 «Әзілстан»
жасырын камера
07.00 «Үздік әзілдер»
08.00 М/ф «Маша и Мед-
ведь»
10.50, 22.00 Т/х «Кекеш келін»
11.20, 21.00 Т/х «Сүлейман Сұлтан»
12.30, 23.10 Т/х «Құйынды мекен»
14.00 Х/ф «Три лимона»
15.50 «Алдараспан»
17.50 Т/х «Кек»
20.00 «Үздік әндер»
20.55 «Loto 6/49»
00.30 «Azil keshi»
02.10 «Той жыры»
02.35 «KazNet»

ЕВРАЗИЯ

06.00 «Тракторшының махаб-
баты»
06.40 «Тамаша city»
07.25 «Той заказ»
07.55 «Басты жаңалықтар»
08.45 Серил «Оборванная
мелодия»
12.35 «Фабрика грез»
13.00 «Неке сыры»
14.40 серил «От любви
до ненависти»
18.40 «Лучше всех»
21.15 «Серебряный бор»
22.00 «П@ytina»
23.30 «Серебряный бор»
02.30 «П@ytina»
03.05 «Тамаша city»
03.50 «Тракторшының махаб-
баты»

КТК

07.05 «КТК қоржынынан»
07.30 «Үйтіп-бүйтіп»
08.00 «Айша»
09.20 «Кеттік тойға»
09.50 «Смеяться разреша-
ется»
12.10 «Счастье из осколков»
16.00 «Аталар сөзі»

онлайн-концерт/
11.30 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы»
12.00 «Жүрек сөзі»
12.30 «Ауылдағы ағайын»
13.00 «Зерде»
14.00 «Туржорық»
14.30 «Монолог»
15.00 «Тасжүрек» ертегісі
16.30 Д/ф «Кең ауқымда»
17.00 «Тыңдашы, айналайын»
17.15 «Әсем әуен»
18.00 «Қазақ әні»
18.40 «Тарихи тұлғалар»
19.00 «Спорт-тайм»
19.30 «Киноман»
20.30 Апта /каз/
21.30 Апта /рус/
22.10 К/ф «Сезіммен кадам»

31 КАНАЛ

06.00, 03.30 «Әзіл студия»
06.20 «Here?»
07.30 «Мы дома»
08.50, 10.35 «Воронины»
10.00 «Готовим с Адель»

18.00 «Ән мен әнші»
21.00 «Приличная семья
сдаст комнату»
00.50 «Было дело»
02.15 «Министерство прав-
ды»
03.00, 04.20 «Сүмәләк ка-
стинг»

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық»
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 М/ф «Мияның ертегі әлемі»
10.30 «Бүгін»
11.00 «Болмыс» ток-шоуы
12.00 «Әсем әуен»
12.35 «Абай-175»
13.00 «Әсем әуен»
14.00 «Ұлт пен рух»
14.30 «Монолог»
15.00 «Құстар фестивалі»
спектаклі
16.00 Д/ф «Кең ауқымда»
16.30 М/ф «Мияның ертегі әлемі»
17.00 «Тыңдашы, айналай-
ын»
17.20 Новости
17.35 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы»
18.00 «Зерде»
19.00 «Құтқару қызметі»
19.30 «Жүрек сөзі»
20.00 «Ауылдағы ағайын»
20.30 «Тағдыр мен тұлға»
21.00 «Әсем әуен»
21.30 «Тарих парақтары»
22.00 «Атылған оқ» үнді фильмі

31 КАНАЛ

06.00, 03.00 «Әзіл студия»
07.00 «Алдараспан, Шаншар күнделіктері»
07.50 «Информбюро»
09.00 «Готовим с Адель»
09.30 «Битва экстрасенсов»
12.40 М/с «Маша и Медведь»
13.30 Премьера «Мы дома»
15.10 М/ф «Бэмби-2»
17.00 Х/ф «Книга мастеров»
19.20 Х/ф «Команда мечты»
21.15 Х/ф «На грани»
23.30 Х/ф «Соната»
02.10 «Алдараспан, Нысана, Шаншар әзілдері

7 КАНАЛ

06.00 «Келесі кім?»
07.00 «Қуырдақ»
07.20, 05.30 «Гу-гулет»
08.35 М/с «Джинглики»
09.00 М/с «Леди Баг и Супер кот»
10.00 М/с «Фиксики»
10.30 Х/ф «Дневник безумной женщины»
12.10 «Дизель шоу»
13.45 «Измайловский парк»
16.00 «КТА лигасы»
18.20 Т/х «Тақиясыз періште»
21.00 Х/ф «Крид: Наследие Рокки»
23.30 Х/ф «Путь Дракона»
01.30 Скetchком «Q-елі»
02.30 «Айнаонлайн»
04.00 «Келесі кім?»
04.30 «Өз ойым»

11.40 Х/ф «Команда мечты»
13.45 Х/ф «Книга мастеров»
16.20 Х/ф «102 далматинца»
18.40 М/ф «Тайна Коко»
21.30 «Последние 24 часа»
01.20 «Алдараспан, Нысана, Шаншар әзілдері
04.30 «Ризамын»

7 КАНАЛ

06.00 «Келесі кім?»
07.00 «Қуырдақ»
07.20, 05.30 «Гу-гулет»
08.35 М/с «Джинглики»
09.00 М/с «Леди Баг и Супер кот»
09.30 М/с «Юморина»
11.40 «Ребенок на миллион»
16.00, 01.40 Скetchком «Q-елі»
16.30 «Жалдамалы қалыңдық»
21.00 Х/ф «Крид. 2 часть»
23.40 Х/ф «Рокки-Бальбоа»
03.00 «Айнаонлайн»
04.00 «Келесі кім?»
04.30 «Өз ойым»

30 тамыз 1995 жылы Республикалық референдумда қабылданған Қазақстан Республикасы Конституциясының 1 бабында «Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады, оның ең қымбат қазынасы – адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары» – деп нақты көрсетілген. Сол себепті Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің ерекше бөлімінде «жеке адамға қатысты қылмыстық құқық бұзушылықтар» деген арнайы 1 тарау алғашқы кезекте тұрса керек.

ЖЕКЕ АДАМҒА ҚАРСЫ ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАР

Аталған тарауда 29 бап бойынша қылмыстық жауапкершілік көрсетілген. Бұл 29 баптағы қылмыстық құқық бұзушылықтарды тергеу методикасы туралы жазу ауқымды жұмыс екенін ескеріп, біз кісі өлтіру қылмыстары бойынша тергеу методикасына тоқталуды жөн көрдік. Себебі қоғамда қарапайым азаматтардың арасында «адам өлтіру» жайында қылмыстар орын алса, оның барлығын қасақана адам өлтіру деп санап, абайсызда немесе өзге де жеңілдететін мән-жайларда жасалған қылмыстық құқық бұзушылықтар бойынша сотта тағайындалған жеңіл жазалармен келіспей, дау туып жатады.

Қылмыстық кодекстің 99-105 баптарында әртүрлі жағдайда адам өлтіру фактілері бойынша қылмыстық жауаптылықтар оларға тағайындалар жазалар көрсетілген. Нақтылап айтсақ: 99-бапта «қасақана адам өлтіру», 100-бапта «Жаңа туған баланы анасының өлтіруі», 101-бапта «аффект жағдайында жасалған адам өлтіру», 102-бапта «қажетті қорғаныс шегінен шығу кезінде жасалған адам өлтіру», 103-бапта «қылмыс жасаған адамды ұстап алу үшін қажетті шаралар шегінен шығу кезінде жасалған адам өлтіру», 104-бапта «абайсызда қазаға ұшырату» және 105 бапта «өзін-өзі өлтіруге дейін жеткізу».

Адам өлтіруге байланысты қылмыстық істерді тергеу барысында тергеушінің кәсіби білімі мен тәжірибесі басты роль ойнайды. Сонымен қатар, ғылыми-техникалық құралдардың дамуына байланысты оларды дұрыс және тиімді қолдана отырып, аталған саланың арнайы мамандарын қылмыстық іске қатыстырумен істің мән-жайын толық, жан-жақты және объективті тексеру қажет. Тергеуші мамандардың қатысуымен оқиға болған жерді мұқият қарап-тексеріп, мәйітті сот-медициналық сарапшының қатысуымен қарап, сараптамаға жіберіп өлімнің себебін анықтап алу қажет. Қылмыс болған жерден алынған заттар мен басқа да дүниелерге басқа мән беріп, оларды заң талаптарына сай дұрыс алып, қаттап, хаттамада көрсетіп, тергеу әрекетінің барысын

толығымен бейнекамераға түсіру қажет. Сонымен қатар, кез келген қылмыс жасаған тұлға істеген қылмысын жасырып, оқиға орнында із қалдырмауға тырысады. Мұндай жағдайларда оқиға орнынан тауып алынған заттай дәлелдемелерден басқа, сол маңайдағы мекемелер мен ұйымдардың ғимараттарында орналасқан бейнекамералардағы мәліметтер де өте маңызды. Мұндай санаттағы қылмыстарды тергеп-тексеру барысында криминалистикалық амал-тәсілдерді дұрыс пайдаланып, тиісті сот сараптамаларды уақтылы тағайындап, куәгерлерден істің мән-жайы бойынша толық жауап алу қажет. Сот сараптамаларын тағайындар алдында олардың кезекпен тағайындалу тәртібін, сараптамаға жіберілетін объектілердегі қылмыс іздерінің жойылып кетпеуін қамтамасыз ету де маңызды. Сонымен қатар іс бойынша куә немесе басқа да адамдардан жауап алмас бұрын олардан іске маңызды мән-жайларды анықтау үшін, қойылатын сұрақтарды алдын-ала дайындап алу керек. Жәбірленуші мен күдіктінің оқиғаға дейінгі қарым-қатынасы да басты роль ойнайды. Тергеу органдары іс бойынша жинақталған дәлелдемелерді салыстырмалы түрде зерттеп, оларға объективті түрде баға беріп, күдіктінің кінәсін анықтап, оның жеке адамға қарсы қылмысты қандай мақсатпен, оймен жасағанын біліп, қылмысты қасақана немесе абайсызда жасағанын анықтау қажет.

Тергеу органдары іс бойынша жинақталған дәлелдемелердің барлығын зерттеп, салыстырмалы түрде бағалап, күдіктінің қылмысты қандай жағдайда, қандай мақсатпен және ниетпен жасағанын анықтаған соң ғана оның іс-әрекетіне заңдық тұрғыда баға беріледі. Тергеушінің сотқа дейінгі тергеп-тексеру кезінде істің мән-жайын толық, объективті және жан-жақты тексеруі сотта дұрыс шешім шығуына сеп болады.

**С. КАТИФОВ,
ҚР ІІМ Оңтүстік өңірлік
әскери-тергеу басқармасының
Талдықорған бөлімінің бастығы
Әділет подполковнигі.**

АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ

КАРТОПТЫҢ АЛТЫН ТҮСТЕС ЖҰМЫРҚҰРТЫ

Ауру қоздырғышы - Globodera rostochiensis Behrens нематодасы. Қоздырғыш нематода (Tylenhidae) отрядының тиленхиды(Tylenhidae= Heteroderidae) тұқымдасына жатады. Нематода өзінің даму кезеңінде жұмыртқа, дернәсіл, имаго стадияларынан өтеді. Ұрғашы даралардың циста деп аталатын стадиясы болады. Әр цистада 50 ден 600-ге дейін дернәсілдері бар жұмыртқалар болады.

Алтын түсті нематоданың цистасының пішіні шар тәрізді, кейде бас бөлімі созылыңқы алмұрт тәрізді болады. Денесінің артқы жағы дөңгеленген жыныстық конусты мүшесі болмайды. Цистаның орташа көлемі 0,5-0,8мм(1мм дейін) жетілген ұрғашы (ересек) денесінің артқы бөлігінде жыныс мүшесі мен анусы болады. Олардың айналасында анальді-жыныстық немесе пери-нальды деп аталатын аймағы, цистотүзуші нематодтардың қай түрге жататындығын анықтауға қолданылады. Анус ұсақ саңылаулы болып, одан көбінесе екі кутикула қатпары римдік V әріпі сияқты түзіледі. Әдетте жұмыртқа ішіндегі дернәсіл 4 рет бүктелген болады. Жұмыртқаның орташа ұзындығы 0,1 мм, ені-0,045мм. Түлеуден кейін жұмыртқадан екінші жастағы ұзындығы 0,4-0,5мм дернәсіл шығады. Еркектері түссіз, қозғалғыш, құрт тәрізді, ұзындығы0,9-1,2мм және ені 0,031-0,046мм.

Ауру Азия, Америка, Мексика және Еуропада кең таралған. Картоп нематодасының даму циклі ие - өсімдік тамырында өтеді. Топырақ арасында циста түрінде сақталады. Олар ие - өсімдік болмаған жағдайларда тіршілік қабілетін 10 жылға дейін сақтауы мүмкін. Нематода жылына 1-2 ұрпақ береді. Картоп нематодасы картоп көп жыл бойы өндірілген танаптарда қатты зиян келтіреді.

Тамырға енген дернәсілдер қозғалғыштығынан айрылып, жасуша заттарымен қоректенеді.

Өсімдіктің картоп немато-дасымен залалданғандығын картоп көгінің шыққан кезеңінен байқауға болады. Ауру өсімдіктерде әлсіз сабақтар түзіледі де, олар алдын-ала сарғая бастайды. Қатты зақымдалған өсімдіктер өте ұсақ тамыр жүйесін құрайды. Қолайсыз ауа райы жағдайында өсімдіктер өлуі де мүмкін.

Нематоданың цисталары картоп түйнектері залалданған топырақ түйіршіктері, ауыл шаруашылық құрал саймандарына жабысқан топырақ түйіршіктерімен, адам және малдармен де тарайды.

Карантиндік шаралар және күресу жолдары:

1. Ауру таралған елдерден тек ғылыми-зерттеу мақсатында тұқымдық картоп тиісті карантиндік экспертизадан өткізілген соң тасымалдауға рұқсат етіледі.

2. Ауру таралған елдерден ауыл шаруашылық және сәндік дақылдарды тасымалдауға тыйым салынады.

3. Аурудың алдын алудың негізгі жолы – міндетті түрде нематодқа төзімді сорттар мен залалданбайтын дақылдар енгізілген ауыспалы егісті қолдану.

**С. ТАКЕНОВА,
«Алматы облыстық
карантиндік зертханасының»
бас энтомологі.**

МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛ

ҚОЛДАНУ АЯСЫН КЕҢЕЙТУ ЖОЛЫНДА

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соты төрағасының 2009 жылдың 27 ақпанындағы «Іс қағаздарын мемлекеттік тілге көшіру туралы» №36 өкімі республикамыздың барлық сотында қолданылады. Қазір іс қағаздарын жүргізу номенклатурасына сәйкес жүргізілетін кітаптар, есептік карточкалар, сот тәжірибесінің талдаулары, жедел кеңес және семинар сабақ хаттамалары, жоғары сатыдағы соттармен және басқа да мемлекеттік мекемелермен хат алмасу тек мемлекеттік тілде жүргізіледі.

Ал сот төрелігін жүзеге асырудағы сот ісінің тілі туралы қағидаттың сақталмауына байланысты бірқатар кемшілікке жол беріліп келетіні құпия емес. Мәселен, сотқа дейінгі тергеп-тексеру кезінде тергеушілер өздері жақсы меңгерген орыс тілінде істі жүргізуге мүдделі болып, айыпталушыны да, жәбірленушілерді де осы тілде жауап беруге мәжбүрлеген жағдайлар аз кездеспейді. Сондықтан іс сотқа келіп түскенде, кейде жәбірленушілер, басқа жағдайда сотталушылардың өздері сот өндірісінің тілін білмейтін болып, аудармашы талап етіп отырған жағдайларды көп кездестіреміз. Бұған қоса қорғаушылар тарапынан да өздерін қорғауындағы адамдарды өздерінің айтқандарына көндіріп, айдағандарына жүргізуге тырысатынын да кездестіріп жатамыз. Оны, әсіресе, процестер кезінде анықтап жатамыз. Демек, мұндай кемшіліктерді түзетіп, мемлекеттік тілдің мәртебесін арттырғымыз келсе, бірінші кезекте қарапайым халықтың құқықтық сауатын ашуымыз қажет. Олар өздерінің конситуциялық құқықтарын, сотқа меңгерген тілінде, ана тілінде арыз беруіне, жауап беруіне құқықығы бар екенін бастапқы тергеу амалдары кезінде толық пайдаланып, заңның бұрмалануына жол бермейтіндей дәрежеге жеткізу керек. Осы орайда, жұртшылықпен кездесулер өткізіп, түсінік жұмыстарын жүргізу, бұқаралық

ақпарат құралдары арқылы насихаттау жұмыстарын жүргізсе нұр үстіне нұр болар еді. Бұған тергеушілер мен прокурорлардың, адвокаттардың бас қосуларын өткізіп, сот ісінің тілі туралы толғағы жеткен осы мәселені талқылау өткізіп, кемшіліктерді жою жолдары қарастырылса да ортақ істің ілгері басуына ықпал етер еді деп ойлаймыз.

Орайы келгенде, мына бір ойымызды ортаға сала кетсек артық болмас. Мемлекеттік тіліміздің мәртебесін өсіріп, мерейін тасыту жолында егемен елімізде іргелі істер істеліп жатыр. Бодандық заманда жойылып кетудің аз-ақ алдында қалған ана тіліміздің абыройын асқақтатып, беделін биіктету тәуелсіз мемлекет болғалы бері қызу қолға алынды. Енді ғаламтордың барлық мүмкіндіктерін пайдалана отырып қазақ тілін үйрететін сайттарды көптеп ашып, жоғарыдағы мүмкіндікті іске асырсaq, яғни, ғаламторда қазақ тілін үйретуге қызықтыратын сайттар көбейсе әлемнің түкпір түкпіріндегі қазақ тілін үйренгісі келген адамдар өздігінен үйрене берері даусыз.Осылайша тіліміздің қолдану аясын кеңейту жолында ортақ іске өзіндік үлес қосылар еді.

**Аян ҚАСЕНОВ,
Талдықорған қалалық сотының
сот приставы.**

Күдікті, айыпталушы Қылмыстық-процестік Кодексінде (ҚПК) көзделген «ешқайда кетпеу және тиісті мінез-құлық туралы қолхат», «жеке көпілгерлік», «әскери қызметшіні әскери бөлім қолбасшылығының байқауда ұстауы», «көмелетке толмаған адамды қарауда ұстауға беру», «көпіл», «ұйқамақ» түріндегі шараларды бұзатын іс-әрекеттерді жасаған жағдайда оларға неғұрлым қатан бұлтартпау шарасы қолданылады, ол туралы күдіктіге, айыпталушыға тиісті қаулының көшірмесін табыс ету кезінде жарияланады.

КЕПІЛ ТҮРІНДЕГІ БҰЛТАРТПАУ ШАРАСЫ

ҚПК-тің 145-бабына сәйкес, көпіл сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адамның, прокурордың немесе соттың шақыруы бойынша оларға күдіктінің, айыпталушының келуі жөніндегі міндеттерін орындауын қамтамасыз ету үшін сот депозитіне күдіктінің, айыпталушының өзінің не басқа адамның ақша енгізуінен тұрады.

Бұрын таңдалған күзетпен ұстау немесе ұйқамақ түріндегі бұлтартпау шарасы көпілмен ауыстырылған жағдайда, күдікті, айыпталушы көпіл іс жүзінде енгізілгеннен кейін ғана күзетілуден босатылады.

Көпіл түріндегі бұлтартпау шарасы қолданылған кезде күдіктіге, айыпталушыға – олардың міндеттері және оларды орындамаудың салдары, ал айыпталушы, күдікті болып табылмайтын көпіл берушіге – адамның қандай қылмыстық құқық бұзушылық жасады деп күдік келтірілетіні, айыпталатыны, жасалған іс-әрекет үшін заңда көзделген жаза, күдіктінің, айыпталушының тиісті мінез-құлқын қамтамасыз ету жөніндегі міндеттер және олардың шақыру бойынша келуі, сондай-ақ осы міндеттерді орындамаудың салдары түсіндіріледі.

Күдікті, айыпталушы көпілмен қамтамасыз етілген міндеттерді дәлелді себептерсіз

орындамаған жағдайда, прокурор тергеу судьясына көпілді мемлекет кірісіне айналдыру туралы өтінішхат жібереді. Ал, сот тиісті шешім қабылдайды, яғни жоғарыда аталған міндеттерді күдікті, айыпталушы дәлелді себептерсіз орындамаған жағдайда соттың шешімімен көпілдік ақша, құндылықтар, жылжитын және жылжымайтын мүлік мемлекет кірісіне айналдырылады.

Бұлтартпау шарасы ретінде көпілді таңдау кезінде сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адам осы Кодекстің 140-бабына сәйкес сот алдында осы шараны қолдануға санкция беру жөнінде өтініш хат қозғау туралы қаулы шығарады және оны сотқа жібереді. Қаулыға өтінішхаттың негізділігін растайтын қылмыстық іс материалдарының куәландырылған көшірмелері қоса беріледі.

Көпілдің мөлшері күдіктің ауырлығы, күдіктінің, айыпталушының жеке басы, қылмыстық іс-әрекеттің сипаты, көпіл берушінің мүліктік жағдайы ескеріле отырып айқындалады.

**Айгүл ҚАСЕНОВА,
Алматы облысының қылмыстық
істер жөніндегі
мамандандырылған ауданаралық
сотының судьясы.**

ЗИЯТКЕРЛІК МЕНШІКТІ ҚОРҒАУ - ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУДЫҢ НЕГІЗГІ КӨЗІ

Ғылымның алға жылжуы өндірісте, өнерде, әртүрлі салада өнертапқыштардың пайда болуымен жалғасады. Ал өнертапқыштардың пайда болуымен ашылған жаңалықтарға меншік құқының туындайтыны сөзсіз. Осы тұрғыдан интеллектуалдық (зияткерлік) меншік құқығын қорғаудың өзекті мәселелердің бірі екені анық.

Зияткерлік меншік – зияткерлік шығармашылық қызметтің нәтижесі және оған теңестірілген заңды тұлғаларды, жеке және заңды тұлғалардың өнімдерін олармен орындалатын жұмыстар мен қызметтерді (фирмалық атаулар,тауарлық белгі,қызмет көрсету белгісі және т.б.) дараландыру құралдары. Зияткерлік меншіктің объектісі авторлық құқық пен өнеркәсіптік меншік болып табылады.

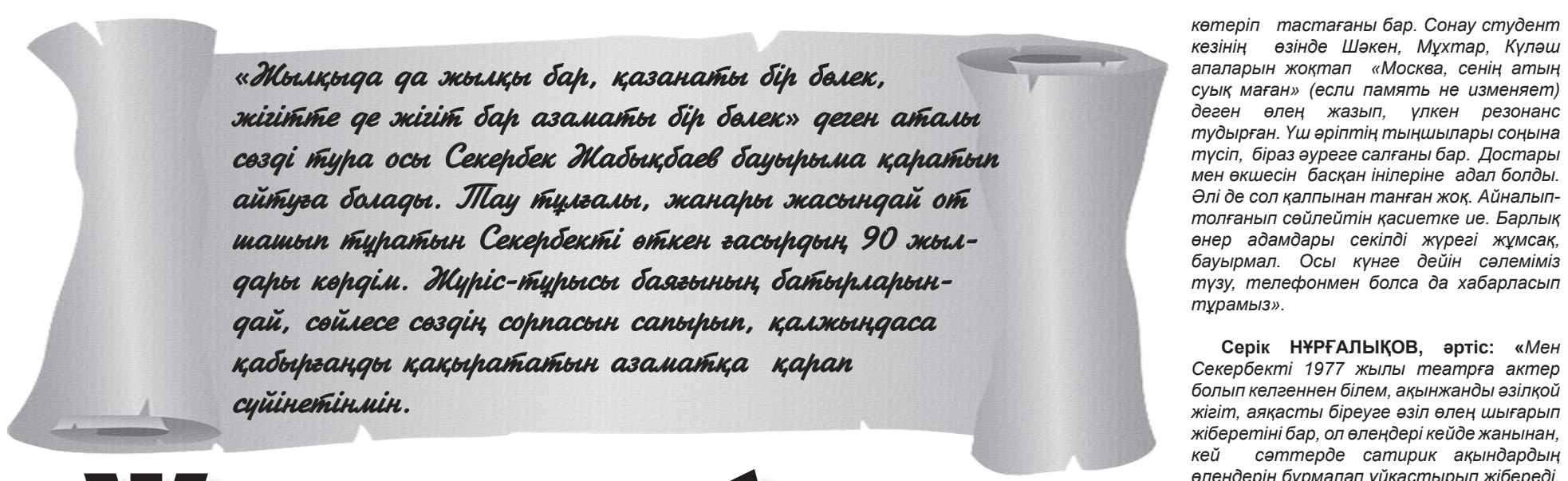
Зияткерлік меншік нысандары келесі түрлерге бөлінеді: әдебиет,өнер туындылары мен ғылыми еңбектер,фогограммалар жасау,орындаушылық және радиобағдарламасын жүргізу,адам әс-әрекетінің барлық салалары бойынша өнертабыстар,ғылыми жаңалықтар, өнеркәсіп үлгілері,тауар белгілері, қызмет көрсету белгілері және коммерциялық атаулар мен белгіленулер.

Мемлекет тарапынан да зияткерлік меншік құқығы саласын дамытуға жоғары деңгейде көңіл бөлінуде. Соның бір айғағы еліміздің дүниежүзілік сауда ұйымына кіруі және дүниежүзілік қауымдастықтың талаптарына жауап беруі секілді маңызды мемлекеттік мақсаттарды жүзеге асыруда.

Интеллектуалдық меншік болашақта мемлекет азаматтарының әл-ауқаттылығы деңгейін белгілейтін құнды ресурстардың бірі болып қала бермек.

**А. МУХАМАДИЕВ,
Алматы облысы Әділет департаменті
Зияткерлік меншік құқығы бөлімі
басшысының м.а.**

ӨЛЕҢ -ӨМІР

*«Жылқыда да жылқы бар, қазанаты бір бөлек,
жігітте де жігіт бар азаматы бір бөлек» деген аталы
сөзді тура осы Секербек Жабықбаев бауырыма қаратып
айтуға болады. Тау тұғалы, жанары жасындай от
шашып тұратын Секербекті өткен ғасырдың 90 жыл-
дары көрдім. Мүріс-тұрысы баяғының батырларын-
дай, сөйлесе сөздің сорпасын сапырып, қалжыңдаса
қабырғанды қақырататын азаматқа қарап
сүйнетінмін.*

«Жасын ойлар
жанымды мазалайды»

«Жігіттің төресі» ол кезде Талдықорған облыстық орыс драма театрының директоры қызметін атқарды. Оған дейін де түрлі мәдени шаралардың басы-қасында жүрді. Облыстық қазақ театрында актерлік қызмет атқарып жүргенде (*атын ұмытып қалыппын*) бір қойылымда немістің рөлін сомдағанын көріп таңдай қаққаным бар-ды. Әсіресе, байырғы айтыс ақындарының Иса Байзақов, Қалқа Жапсарбаев, Жамбыл Жабаевтың бұралқы бір қағытпаларын айтып, «ақын болсаң осылардай бол» деп, өзі де өлеңдетіп қағыта жөнелетін. Ағаға қарап бой түзеп, еліктеп, сөздің сөлін сығып берген шешен қай жердің тумасы екен деп, өзінен сұраудан ұялып, өмірбаянына үңілгем. Сөйтсем, Секербек бауырымның әкесі Айтқалиұлы Абайды өмірге әкелген, алыптардың мекені Семей өңірі, «Сыбандардан» шыққан 17 ақын туған Аяғөз ауданының тумасы екен. Еее, «тегіңде бар тектілік пен ақындық, айтқыштық өнер саған да бүтіндей қонған екен-ау, бауырым, «ұқсамасаң тумағыр» деген осы шығар дескем!

Жақында, қала тұрғыны, ардагер Мұқамедкәрім ақсақалдан Секербектің «Жасын ойлар, жанымды мазалайды» атты жыр жинағы қолыма түсті. Жырларын оқып, алыста жүрген, 1996 жылдан бері Павлодар облысының мәдениет саласында зейнет жасына жеткенше үздіксіз еңбек сіңірген аға жайлы, «Өлең сөздің патшасы» Абай дана «Өлең, шіркін, өсекші жұртқа жаяр» дегендей, ақының өлеңдері туралы ой толғауды жөн көрдім.

Секербек Жабықбаев қандай актер, қандай басшы, ұйымдастырушылық қабілеті қандай болды оны, сахнада бірге қызмет жасаған әріптестері айта жатар. Ал, мен, ақындығы жайлы, халыққа ұсынған жанын мазалаған, жасын ойлары туралы айтпақпын. Әркімнің туған жері өзіне «Мысыр Шаһар». Секербек те туған ауылы туралы «Ауылым, менің ауылым» деген жыр шумағында былай дейді.

*Мәңгі қымбат дәмің де, тұзың маған,
Көтеріп тұр ауылды қызыл далам.
Ұрпақтарын ұзатып болашаққа,
Ауылым тұр қаймағы бұзылмаған.*

*Сыйладың маған жастықтың асау
дауылын,
Жинадың маған сезімнің
ыстық-ауырын.
Алыстап кетіп айналып саған соға
алмай,
Аңсаумен сені аурып жүрмін ауылым,-
дейді. Бірде он бір, бірде он үш буыннан
құралған бұл өлең де өзі туған құмды өлкеге
деген сағынышын, жүрегінің сыздағанын
айтады. Секербектің көптеген өлеңіне ән де*

жазылыпты, соның бірі осы «Ауылым менің ауылым». Шабыты аста-төк шалғанда, сатираның сардары, өлеңнің өрен жүйрігі Жарасқан Әбдірешке еліктеп кететіні де бар. Ол да заңдылық. Адам бірінен бірі көріп, еліктеп, оқып-тоқып үйренеді. Секербектің жырларының құрылымына, ұйқасы мен құйқасына сыншылар баға бере жатар. «Тілге жеңіл, айналасы жұп-жұмыр», «Көкектің балапаны секілдісің» деген өлеңінде 70 жыл билеп төстеген, қазақты зарлатқан Москваның өктемдігін айыптайды.

*«Арызым бар табиғат, айтар менің,
Нар ұлдарын еліме қайтар менің.
Қайтар менің елме нар ұлдарын,
Қайтар менің еліме бәрін, бәрін.*

*Соқсадағы тағы бір жасын келіп,
Кетер ме еді, шіркін-ай, Қасым келіп.
Арызым бар, табиғат тыңда мені,
Тыңда мені көзімнің жасын көріп», - деп,
өздерін ұлы халық санайтын көршімізге:
Ей, орыстар! Сен маған өтімдісің,
Мен таң болсам, сен маған екінтісің.
Ей, Россия! Тура айтсам мен сен үшін,
Торғайдың ұясына тастап кеткен,
Көкектің балапаны секілдісің,—
дейді. Жалпы Секербектің поэзиялық
жырынан ауыз әдебиетіндегі ақпа-төкпе
ақындардың иісі бұрқырап тұрады. Оның
жазған жырлары да ақ өлең сарындас. Бір
мақалаға бір кітаптағы жырларды сараптап
жазу міндетті емес. Оның толғауларынан
Алатау мен Қара Ертістің атырабындағы
Баянтаудың, Қызылжардың, сол өңірдің
алыптары Мағжан, Ғабит, Сәбитті
Жасыбайдың аспанына теңесе, Бөрлі төбе-
Балқашта дүниеге келген Мұқан Төлебаев
пен Еркеғали Рахмадиевтей нар тұлғаларды
тіліне тиек етеді. Сезім, махаббат әр пенде
бар. Ол жасқа қарамайды. Көзінді байлап,
адастыратын да махаббат!*

*Армандап жүріп кезігу,
Үйінді тастап безіну,
Ойламай мүлде ұятты,
Сүйікті екенінді сезіну,
Сезімге иіп езілу,
Сол махаббат сияқты.*

*Өзіңнен өзің күлетін,
Жападан жалғыз жүретін.
Аймаңдай асау сұлудың,
Құпиясын өзің білетін.
Сол махаббат сияқты.*

*Еш нәрсе санаң ұқпайды,
Ойыңнан мәңгі шықпайды,
Тұлғасы әсем сұлу боп,
Аумады Хорлан ұқсайды,
Сол махаббат сияқты,— дейді.
Махаббат мәңгі жыр, одан пенде Секербек*

те айналып өте алмаған. Көңілі құлазып, шабыты шалқығанда өміріне серік еткен өлеңді аңсайды. Ол шіркін де найзағайдай шатырлап, күндей күркіреп келетін мезгілі болмаса пендесін мазаламайды. Сондай сәтте «Қайдасың өлең» деп аласұрған ақын жүрегі:

*Бір достар жетті мұратқа,
Байлықты іздеп асыға.
Бір достар кетті қыратқа,
Ескерткіш қойдық басына.*

*Кетіпті өтіп уақыт,
Ал біздер ақ бас атандай.
Жүрсенші мені қуанып,
Мауқымды жүрмін баса алмай,— деп
шағаладай шарқ ұрады.
Мен уақытпын. Анықпын.
Тағдырыңа қанықпын.
Ие болған,
Боз далаға бабасы,
Ұрпағысың,
Қазақ деген халықтың.
Жалғасы сен алыптың.
Көк байрағың,
Көк жүзінде қалықтап,
Өзіңді сен бар әлемге таныттың,—
дейді «Ей, әр қазақтың баласы» атты
жырында. Бір сөзбен айтқанда «Жасын
ойлар, мазалайды жанымды» атты жыр
жинағының басым бөлігі арнау өлеңдер.
Одан бөлек, табиғатпен үндесіп көңілінің
көкаршыны көкке көтерілгенде сезіммен
ұштасып, күйдің құдіретіне бас иген
Секербек Жабықбаев жырларында өзіндік
өрнек, өзіндік әлем бар!*

Сағындық ЖҰМӘДІЛ, актер: «Секербек Айтқалиұлы сері әрі ақын жігіт, тауып айтып, есіп сөйлейтін қасиеті бар. Құдай қосқан, сүйіп алған жары ҚР Еңбек сіңірген қайраткері Жанат (Чайкина) апам екеуміз рулас болып келеміз. Осы жағынан жезде деп қалжыңдайтынмын. Бір-бірімізді жақын тартып араластық. Аңшылыққа құмар. Талай рет үйрек атуға, тіпті Павлодарға Алдаш Шалбаев екеумізді қаз атуға шақырып, барып қайтқанбыз. Театрмызда директор болып қызмет атқарды. Жаман істеген жоқ. Обалы не керек, өнер үшін қолынан келгеннің бәрін жасады. Павлодар облысындағы театрға директор болып ауысқанда, сол кездегі мәдениет басқармасының басшысы (Камал Абдрахманов) театрдың ақсақалдарымен ақылдаса отырып Секербектің орнына мені театр директорына тағайындады. Қолы ашық, қонақжай азамат. Сыртта жүргендіктен болар, елдегі көңілі жақын жігіттерді сағынғанда достарыма деп бәрімізге өлең арнап, кітабына енгізіп, көңілімізді бір

көтеріп тастағаны бар. Сонау студент кезінің өзінде Шәкен, Мұхтар, Күләш апаларын жоқтап «Москва, сенің атың суық маған» (если память не изменяет) деген өлең жазып, үлкен резонанс тудырған. Үш әріптің тыңшылары соңына түсіп, біраз әуреге салғаны бар. Достары мен өкшесін басқан інілеріне адал болды. Әлі де сол қалпынан танған жоқ. Айналып толғанып сөйлейтін қасиетке ие. Барлық өнер адамдары секілді жүрегі жұмсақ бауырмал. Осы күнге дейін сәлеміміз түзу, телефонмен болса да хабарласып тұрамыз».

Серік НҰРҒАЛЫҚОВ, әртіс: «Мен Секербекті 1977 жылы театрға актер болып келгеннен білем, ақынжанды өзінқой жігіт, аяқасты біреуге езіл өлең шығарып жіберетіні бар, ол өлеңдері кейде жанынан, кей сәттерде сатирик ақындардың өлеңдерін бұрмалап ұйқастырып жібереді. Қандай орта болса да тез бейімделіп, қысылмай-қымтырылмай ойындағысын ашып айтып, елді күлдіріп отырады.

Айтақын МҰХАМАДИ

ЗАКОН

МОРАЛЬНЫЙ ВРЕД И ЕГО ВОЗМЕЩЕНИЕ

В Конституции Республики Казахстан указано, что достоинство человека неприкосновенно и каждый имеет право на неприкосновенность частной жизни, личную и семейную тайну, защиту своей чести и достоинства.

Одним из способов судебной защиты гражданских прав относится компенсация морального вреда. Под моральным вредом понимается нарушение, умаление или лишение личных неимущественных благ и прав, принадлежащих физическому лицу от рождения или в силу закона, влекущее нравственные или физические страдания, испытываемые (претерпеваемые, переживаемые) потерпевшим в результате совершения против него правонарушения.

Определение размера компенсации. При определении критерия размера компенсации морального вреда должны учитываться индивидуальные особенности потерпевшего. Как указано выше, моральный вред возникает в результате физических либо нравственных страданий. Физические страдания – это категория чисто физиологическая, у разных людей разный болевой порог, разная способность терпеть физическую боль, в связи с чем неправильно оценивать одинаково моральный вред, причиненный одинаковой силы ударом ребенку, престарелому человеку либо взрослому мужчине.

Нравственные страдания можно определить как совокупность отрицательных эмоций – чувства страха, унижения, обиды и т.д. Степень и глубина подобных психических реакций зависит как от индивидуальных особенностей психики, уровня развития интеллекта, самооценки потерпевшего, так и от положения объекта, посягательство на который причиняет моральный вред в системе ценностей самого потерпевшего.

Кроме того, при определении размера компенсации морального вреда необходимо в отдельных случаях учитывать материаль-

ное положение лица, которому такой вред причинен (ст. 952 ГК). Необходимость учета материального положения потерпевшего в данном случае продиктована спецификой компенсируемого вреда. Моральный вред как категория нематериальная не может быть оценен денежной суммой. Компенсация морального вреда есть предоставление потерпевшему возможности испытать за счет взысканной суммы положительные эмоции, соразмерные испытанным им физическим или нравственным страданиям.

Моральный вред возмещается, независимо от вины причинителя, в случаях, если: 1) вред причинен жизни и здоровью гражданина источником повышенной опасности; 2) вред причинен гражданину в результате его незаконного осуждения, незаконного привлечения к уголовной ответственности, незаконного применения в качестве меры пресечения заключения под стражу, домашнего ареста или подписки о невыезде, незаконного наложения административного взыскания в виде ареста, незаконного помещения в психиатрическое лечебное учреждение или другое лечебное учреждение; 3) вред причинен распространением сведений, порочащих честь, достоинство и деловую репутацию; 4) иных случаях, предусмотренных законодательными актами.

Гражданским законодательством определение размера компенсации морального вреда оставлено на усмотрение суда, рассматривающего дело, с учетом принципов разумности, достаточности и справедливости.

Нуржан КАДЫРБЕК,
судья СМУС Алматинской области.

МЕДИАЦИЯ

ВНЕСУДЕБНОЕ УРЕГУЛИРОВАНИЕ ТРЕБОВАНИЙ О ВЗЫСКАНИИ АЛИМЕНТОВ

Медиация – один из принятых и действенных в мировой практике способов внесудебного разрешения споров.

Согласно Закону Республики Казахстан от 28 января 2011 года медиация – это процедура урегулирования спора (конфликта) между сторонами при содействии медиатора (медиаторов) в целях достижения ими взаимоприемлемого решения, реализуемая по добровольному согласию сторон;

Как известно, семейные споры одни из самых напряженных и становятся испытанием для сторон на прочность и стойкость. При рассмотрении дела судом между сторонами зачастую усугубляется конфликт и взаимная неприязнь.

Развод приводит к стрессу не только родителей, но и детей. Хорошо, когда родители приходят к обоюдному соглашению и мирно решают финансовые вопросы, возникающие в ходе этой неприятной ситуации. Но не всегда все проходит гладко, и тогда один из супругов подает на алименты.

Алиментные обязательства родителей относят к обязательствам 1-ой очереди: родители обязаны содержать и поддерживать своих детей вплоть до совершеннолетия (а в некоторых случаях и после 18 лет) независимо от того, если ли у ребенка другие родственники.

Альтернативным способом внесудебного урегулирования спора является медиация, предусматривающая привлечение независимого лица, задачей которого является достижение варианта

разрешения конфликта, устраивающего обе стороны медиации, снижение уровня конфликтности сторон.

Взыскание алиментов является бесспорным требованием и по таким требованиям стороны могут обратиться к нотариусу, для удостоверения соглашения об урегулировании спора.

Заключение алиментных соглашений имеет определенные преимущества и особенности: неформальность и гибкая процедура, конфиденциальность, добровольное исполнение, сохранение отношений, что особо важно для сторон.

Если супругам удалось мирно решить вопрос относительно финансовых обязательств, между ними заключается соглашение, в котором прописываются все условия выплат и сумма алиментов. Документ в обязательном порядке заверяется у нотариуса. Соглашение можно подправить или расторгнуть, если у супруга, который выплачивает алименты, произойдет изменения в материальном или семейном положении.

Если к обоюдному соглашению не удалось прийти или в случае же неисполнения соглашения взыскатель вправе обратиться в суд с ходатайством о вынесении судебного приказа на основании удостоверенного соглашения.

Самал КАЛИМОЛДИНОВА,
судья Талдыкорганского
городского суда.

ДОБРОВОЛЬНОЕ ВОЛЕИЗЪЯВЛЕНИЕ СТОРОН

СФЕРОЙ ПРИМЕНЕНИЯ МЕДИАЦИИ ЯВЛЯЮТСЯ СПОРЫ (КОНФЛИКТЫ), ВОЗНИКАЮЩИЕ ИЗ ГРАЖДАНСКИХ, ТРУДОВЫХ, СЕМЕЙНЫХ И ИНЫХ ПРАВООТНОШЕНИЙ С УЧАСТИЕМ ФИЗИЧЕСКИХ И (ИЛИ) ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ, А ТАКЖЕ РАССМАТРИВАЕМЫЕ В ХОДЕ УГОЛОВНОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА ПО ДЕЛАМ О ПРЕСТУПЛЕНИЯХ НЕБОЛЬШОЙ И СРЕДНЕЙ ТЯЖЕСТИ, ОБ УГОЛОВНЫХ ПРОСТУПКАХ, ЕСЛИ ИНОЕ НЕ УСТАНОВЛЕНО ЗАКОНАМИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН, И ОТНОШЕНИЯ, ВОЗНИКАЮЩИЕ ПРИ ИСПОЛНЕНИИ ИСПОЛНИТЕЛЬНОГО ПРОИЗВОДСТВА.

МЕДИАЦИЯ - ВЫГОДНАЯ СДЕЛКА

Медиация проводится на основе принципов: добровольности; равноправия сторон медиации; независимости и беспристрастности медиатора; недопустимости вмешательства в процедуру медиации; конфиденциальности.

Условием участия в процедуре медиации является взаимное добровольное волеизъявление сторон, выраженное в договоре о медиации.

Стороны медиации вправе отказаться от медиации на любой ее стадии.

В ходе медиации стороны вправе по своему усмотрению распоряжаться своими материальными и процессуальными правами, увеличить или уменьшить размер требований или отказаться от спора (конфликта). Стороны свободны в выборе вопросов для обсуждения вариантов взаимоприемлемого соглашения.

Стороны медиации пользуются равными правами при выборе медиатора, процедуры медиации, своей позиции в ней, способах и средствах ее отстаивания, при получении информации, в оценке приемлемости условий соглашения об урегулировании конфликта и несут равные обязанности.

Целями медиации являются: достижение варианта разрешения спора (конфликта), устраивающего обе стороны медиации; снижение уровня конфликтности сторон. При проведении медиации медиатор независим от сторон, государственных органов, иных юридических, должностных и физических лиц. Медиатор самостоятелен в выборе средств и методов медиации, допустимость которых определяется настоящим Законом.

Медиатор должен быть беспристрастным, проводить медиацию в интересах обеих сторон и обеспечивать сторонам равное участие в процедуре медиации. При наличии обстоятельств, препятствующих беспристрастности медиатора, он должен отказаться от проведения медиации.

Участники медиации не вправе разглашать сведения, ставшие известными им в ходе медиации, без письменного разрешения стороны медиации, предоставившей эту информацию.

Манат КАСБАКБАЕВ,
главный специалист-секретарь
судебного заседания
Талдыкорганского городского суда.

РАЗВИТИЕ

КУРСЫ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ

Как сообщает пресс-служба палаты предпринимателей Алматинской области, в Алматинской области преподаватели «Основы предпринимательства и бизнеса» повышают свою квалификацию.

В Алматинской области стартовали курсы повышения квалификации преподавателей предмета «Основы предпринимательства и бизнеса» для организаций среднего, технического и профессионального образования.

Как рассказали в Палате предпринимателей Алматинской области, мультимедиа-напалаты «Атамекен» было проведено обучение 19 бизнес-тренеров со всех регионов. Из Алматинской области обучились три бизнес-тренера, которые с 15 по 26 июня организовали курсы повышения для преподавателей колледжей и школ в режиме онлайн.

В настоящее время свою квалификацию повысили 50 преподавателей колледжей региона. По окончании курса им были вручены сертификаты. Лекции читали бизнес-тренеры в интерактивной форме с использованием современных методик обучения. Невзирая на режим онлайн для участников были организованы различные игры, групповые работы. Согласно программе преподаватели защитили свои бизнес-проекты. Кроме того, участники могли получить индивидуальную консультацию бизнес-тренера.

«На данных курсах участвуют преподаватели колледжей и школ со всех районов и городов Алматинской области. После завершения курса они в свою очередь будут обучать школьников и студентов основам бизнеса. Хочу отметить, что сту-

денты колледжей, прошедшие курс «Основы предпринимательства и бизнеса» по окончании колледжа смогут претендовать на получение государственного гранта в размере от 200 МРП на открытие своего дела», - рассказала эксперт отдела развития человеческого капитала РПП Алматинской области Ардак Качкарова.

Всего онлайн курсы повышения квалификации по предмету пройдут 204 преподавателя региона.

Напомним, что по инициативе НПП «Атамекен» с 2019 года в общеобразовательных школах введен предмет по выбору для учеников 10 класса «Основы предпринимательства и бизнеса».

Целью изучения предмета «Основы предпринимательства и бизнеса» - получение базовых знаний основ предпринимательства, бизнеса, экономики, менеджмента и маркетинга, привитие ответственности за свой выбор и формирование предпринимательского мышления с применением реальных кейсов отечественных и зарубежных предпринимателей, геймификации учебного процесса.

Ш. ХАМИТОВ.

ТҮЛҒА

ГРЕК-РИМ КҮРЕСІНЕН МӘСКЕУ ОЛИМПИАДАСЫНЫҢ ЧЕМПИОНЫ ЖАҚСЫЛЫҚ ҮШКЕМПРОВТІҢ ҚАЗАСЫ ҚАЛЫҢ ЕЛДІҢ ҚАБЫРҒАСЫН ҚАЙЫСТЫРДЫ. ЕЛ СПОРТЫНЫҢ АҚСАҚАЛЫ 2020 ЖЫЛДЫҢ 2 ТАМЫЗЫ КҮНІ 69 ЖАСЫНДА ФӘНИДЕН БАҚИҒА АТТАНДЫ. БАЛУАНДЫҚ ӨНЕРДІҢ ЕҢ БИІК ШЫҒЫНА ШЫҚҚАН ТҮЛҒАНЫ ЕНДІ ТЕК САҒЫНЫШПЕН ЕСКЕ АЛАМЫЗ... ЖАҚСЫЛЫҚ ҮШКЕМПРОВТІҢ СПОРТТАҒЫ ІЗБАСАРЛАРЫ ОНЫҢ ТАҒЫ БІР ОЛИМПИАДА ЧЕМПИОНЫН КӨРСЕМ ДЕГЕН АРМАНЫН ӨЗДЕРІНЕ АМАНАТ САНАУДА...

«ЛОНДОННАН КЕЙІН КҮЙЗЕЛІСТЕН АЛЫП ШЫҚТЫ»

Жақсылық ағадай адам өмірге енді келе ме, жоқ па, білмеймін. Сондай үлкен жүректі жан еді. Үлкенді де, кішіні де баурап алатын. Қолында барын аямай, ақылын айтып, бізді алға бастайтын ақсақалымыз еді. Сұм ажалдың қайдан, қашан келетінін кім білген? Өзі ең кіші салмақта күрессе де, қасымызда таудай тұлға тұрғандай көрінетін. Ағамыздың арамыздан кеткені жанды ауыртады.

Әлі есімде, 2012 жылы Лондон Олимпиадасында шәкіртім Алмат Кебіспаев бесінші орын алған соң, қатты күйзеліске ұшырадым. Медальдің қолдан сусып кеткені, алға қойған мақсатымыздың орындалмағаны мені қатты қынжылтты. Олимпиададан келген соң ешкіммен араласпай, туған-туысты да ұмытып, үйде жатып қалдым. Ешкімнің сөзі жанға медеу болмады. Сондай қиын кездердің бірінде досымыздың ұлы үйленетін болып, амалдың жоқтығынан тойға баруға тура келді. Сол тойдан Жақсылық ағаны кездестірдім. Ол менің түрімді көріп, шошып кетті.

«Бұлай болмайды, спорт қой бұл. Берілмей керек. Ертең менімен бірге тауға жүр, сергіп қайтасың», - деді. Менің қатты зауқым болмай, тойдан да ерте қайтып кеттім. Таңертең үйге бейтаныс көлік келіп тұр. Жақсылық аға жіберіпті. Үлкен басымен жіберген соң бас тарта алмай, ағамен бірге тауға шықтым. Таза ауада сергіп, ағаның ақылын тыңдап, батасын алып, неше айдан бері жинай алмаған күш-жігерімді қайтарып алдым. «Биыл медаль болмаса, келесі жылы болады. Оп-оңай

АҒАНЫҢ АРМАНЫ БІЗГЕ АМАНАТ

берілмеңдер. Бұлай күйзеліске салынбаңдар» - деп, арқамнан қаққан. Жақсылық аған тек спортта ғана емес, өмірдің кез келген саласында көмектесуге дайын, жомарт, ақжүрек адам еді. Жаны жәннатта болсын...

Боранбек ҚОҢЫРАТОВ,
грек-рим күресінен жаттықтырушы

«ҚАЗАҚ БАЛАСЫНЫҢ ЖЕҢІСІН ҚАТТЫ КҮТІП ЕДІ...»

Жақсылық Үшкемпиров сынды аңыз адамның өмірден өткені жанымызға батты. Өрдайым спортшыларды қолдап, демеп жүретін. Еліміздің қай өңіріне барса да жас балуандарды жинап алып, өзінің ақыл-кеңесін айтып отыратын. Ол кісі қазақ баласының күрестен Олимпиада чемпионы атанатын күнді қатты күтті. Өттең, сол күн алыстап кетті... Мен Жақсылық ағамдай кішіпейіл, қарапайым адам көрмеппін. Олимпиада және әлем чемпионы бола тұра, жас балуандармен жақын досы сияқты сөйлесетін. «Әр қазақ менің жалғызым» дейтін. Қолдан келген көмегін аямайтын. Жақсылық ағам мәңгілік жүрегімізде сақталады. Бақұл болыңыз, классикалық күрестің аңызы...

Нұрбақыт ТЕҢІЗБАЕВ,
грек-рим күресінен Бейжің Олимпиадасының күміс жүлдегері

«ЖАҚСЫЛЫҚ АҒАНЫҢ ЖЕҢІСІ БОКСШЫЛАРҒА ДЕМЕУ БОЛДЫ»

2013 жылы Филиппинде өткен жастар арасындағы Азия чемпионатын менің спортшыларым жеңілістен бастады. Олар психологиялық түрде өздеріне сенімсіз еді. Сол жарысқа аттанар алдында Жақсылық Үшкемпировтің өмірі мен Мәскеу Олимпиадасындағы жеңісі туралы деректі фильм көрген едім. Ағамыздың бабы келісіп тұрса да, 1976 жылғы Олимпиада ойындарынан сырт қалғаны айтылды. Жақсылық аға КСРО

кездесер алдында: «Не жеңемін, не өлемін» деп кесіп айтқаны да мені таң қалдырған еді. Осы оқиғаны командадағы боксшыларға айтқан ем, бәрінің көздері жайнап шыға келді. Сол чемпионаттан біз 4 алтын, 1 күміс және 2 қола медаль алып, жалпыкомандалық есепте көш бастадық. Жақсылық аға үнемі жігерлендіріп жіберетін. Оның Мәскеудегі жеңісіне қалай қуанғанымыз күні кешегідей есімде. Сол сәтте біз өз күшімізге сенген едік. Ол Қазақстан спортының көшбасшысы болды. Енді мұның бәрі тарихқа айналып, өткен шақта ғана айтамыз...

Ғалымбек КЕНЖЕБАЕВ,
бокстан Қазақстан командасының бас бапкері

«ЖАҚСЫЛЫҚ АҒАНЫ ҮЛГІ ТҰТТЫМ»

Кілемге аяқ басқалы бері Жақсылық ағаны үлгі тұттым. Спорттағы жетістігінен бөлек, өмірдегі қарапайымдылығы, өмірлік ұстанымы ерекше тәнті ететін. Ағамыз өзінен кейінгі інілерінің Олимпиада биігіне шыққанын қатты күтті. Өкінішке қарай, ол күнді көрмей кетті. Біздің ойлағанымыз бола бермейді, құдайдың жазғаны осы шығар. Біз, ағаның ізбасарлары, оның арманын аманат деп қабылдаймыз. Артында қалған жақындарына қайғыра көңіл айтамын...

Алмат КЕБІСПАЕВ,
грек-рим күресінен әлем чемпионатының 4 дүркін жүлдегері

olympic.kz

ФУТБОЛ

МӘРЕСІНЕ ЖЕТТІ

Осымен 118-рет өткен біріншілікте «Ювентус» футбол клубы топ жарды. Туриндік клуб қатырынан тоғызыншы жыл ел чемпионы атанып отыр. Биыл 38 ойында 83 ұпай жинап, 76 гол соқты. Екінші орын алған миландық «Интерден» 1 ұпай ғана озды.

А сериясының қорытындысына сай, Чемпиондар лигасына «Ювентустан» бөлек «Интер» (81 ұпай), «Аталанта» (78 ұпай, 98 гол соқты) және «Лацио» (78) командалары қатысады.

«Рома» (70 ұпай) мен «Наполи» (62 ұпай. Италия кубогының иегері) Еуропа лигасының топтық кезеңіне тікелей жолдама алды. Ал 6-орын алған «Милан» (66 ұпай) Еуропа лигасының іріктеуіне қатысады.

Көш соңында қалған «Лечче» (35 ұпай), «Брешия» (25) және

«СПАЛ» (20) төменгі лигаға түсіп қалды.

Үздік сұрмерген атағы «Лацио» шабуылшысы Чиро Иммобилеге бұйырды. Италиялық ойыншы осы маусымда 37 матчқа қатысып, 36 гол соқты.

Ең көп нәтижелі пас шығарған ойыншы атағын «Аталантаның» жартылай қорғаушысы Алехандро

Италия А сериясының 2019/20 жылғы маусымы мәресіне жетті. Коронавирусқа байланысты ұзақ үзілістен кейін Еуропадағы үздік чемпионаттардың арасында ең кеш (20 маусымда) қайта жалғасқан Италия чемпионаты 3 тамызда аяқталды.

Гомес иеленді. Аргентиналық ойыншы биыл 16 ассистент жасады.

Ең көп құрғақ ойын өткізген қақпашы - Самир Ханданович «Манчестер Сити», Хуан Муссо «Удинезе». Қос қақпашы да 13 ойында өз қақпасына гол жіберген жоқ.

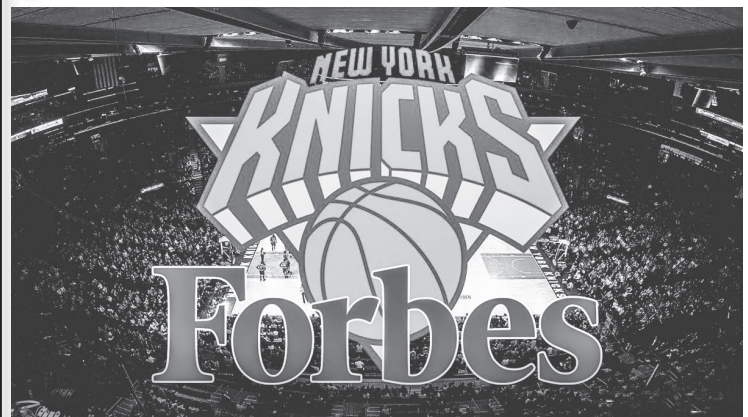
Ең көп жанкүйер жиналған ойын: «Интер» - «Ювентус» - 1:2 (75 923 адам).

Prosports.kz

ӘЛЕМ СПОРТЫ

ЕҢ ҚЫМБАТ ҰЖЫМ АНЫҚТАЛДЫ

Forbes 2020 жылғы әлемнің ең қымбат 50 командасының тізімін жариялады. Рейтингің көшін бесінші жыл қатарынан АҚШ-тың «Даллас Ковбойз» клубы бастап келеді.

Америкалық футбол клубының қазіргі бағасы – 5,5 млрд доллар. Ал клуб иесі Джерри Джонстың байлығы 8,5 млрд долларды құрайды. Екінші және үшінші орындарға да АҚШ командалары орналасқан. Екінші сатыда тұрған «Нью-Йорк Янкиз» бейсбол клубының қазіргі бағасы 5 млрд доллар болса, үздік үштікті түйіндеген «Нью-Йорк Никс» баскетбол клубының бағасын Forbes басылымы 4,6 млрд долларға бағалаған.

Кейінгі орындарға «Лос-Анжелес Лэйкерс» (баскетбол, 4,4 млрд доллар), «Голден Стэйт Уорриорз» (баскетбол, 4,3 млрд доллар), «Реал» (футбол, 4,24 млрд), Нью-Ингленд Пэтриотс», (америкалық футбол, 4,1 млрд доллар), «Барселона», (футбол, 4,02 млрд), Нью-Йорк Джайентс» (америкалық футбол, 3,9 млрд доллар) және «Манчестер Юнайтед» (футбол, 3,81 млрд доллар) командалары орналасқан.

EGEMEN.KZ

ҮСТЕЛ ТЕННИСІ

Үстел теннисінен Хьюстондағы (АҚШ, Техас) әлем чемпионаты өтпейтін болды. Аталған турнир 2021 жылдың 17-26 маусымына жоспарланған еді.

Өткен жылдың сәуір айында америкалықтар әлем біріншілігін өткізу құқығын жеңіп алған. Бірақ коронавирус індетіне байланысты Пусандағы командалық әлем чемпионаты да кейінге қалдырылды. Әлемдегі ахуалға байланысты Хьюстон 2021 жылғы әлем чемпионатын өткізуден бас тартуы мүмкін.

olympic.kz

ҚАЛА ТЫНЫСЫ

ҚЫЗМЕТ КӨРСЕТУДІҢ 80 ПАЙЫЗЫ электронды форматқа көшті

ТАЛДЫҚОРҒАН ҚАЛАСЫНДАҒЫ
ХАЛЫҚҚА ҚЫЗМЕТ КӨРСЕТУ
ОРТАЛЫҒЫНДА ҚЫЗМЕТ
КӨРСЕТУДІҢ ШАМАМЕН 80
ПАЙЫЗЫ ЭЛЕКТРОНДЫ
ФОРМАТҚА КӨШІРІЛДІ. АЛ
ҚЫЗМЕТ АЛУДЫҢ БАСҚА
БАЛАМАСЫ ЖОҚ 106 ҚЫЗМЕТ
ТҮРІ ҚАҒАЗ ФОРМАТЫНДА
КӨРСЕТІЛУДЕ ЕКЕН. БҰЛ ТУРАЛЫ
АЛМАТЫ ОБЛЫСЫ ӘКІМІНІҢ
БАСПАСӨЗ ҚЫЗМЕТІ ХАБАРЛАДЫ.

Облыс орталығындағы ХҚО басшысы Талғат Бейбіттің айтуынша, карантин қала тұрғындарының көптеген мәселені қашықтан шешіп үйренуіне ықпал еткен. Мәселен, қазір 1414 байланыс орталығы және eGovKzBot2.0. телеграм-ботының көмегімен мекенжай анықтамасын, ЭЦҚ, балабақша кезегін, некені тіркеу, салық пен айыппұлдарды төлеу және басқа да қызмет түрлерін алуға болады.

— Бізде барлық санитарлық талаптар сақталған. Сол сияқты қазір біздегі жұмыс кестесі де өзгерді. Сенбі, жексенбі - демалыс, ал Call-орталықтарда қоңыраулар сағат 9-дан 17.00-ге дейін қабылданады, — дейді Т. Бейбіт.

Қағаз арқылы берілетін қызметтер санының едәуір азайғанына қарамастан орталықтың барлық 80 қызметкері де жұмыс істеуді жалғастырып, олардың бір бөлігі Call-орталықта қызмет көрсетуде.

ХҚО мүмкіндігі шектеулі жандар үшін қызмет алуды жеңілдетіпті, мамандар олардың үйлеріне барып қызмет көрсетуде. Ал қолдарында компьютері жоқ, интернетке қосылуға мүмкіндігі жоқ немесе интернет қолдануға машықтанбаған азаматтар үшін облыс орталығында 31 жерде «Өзіне өзі қызмет көрсету бұрышы» ұйымдастырылған, аталған азаматтар осы орындардан электронды мемлекеттік қызметті ала алады. Осындай әрбір бұрышта жұмыс істейтін ерікті-консультант қызмет алуға жүгінген азаматтарға әдістемелік көмек көрсетіп, кеңес береді.

МЕДИЦИНА

ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ВАКЦИНА ҚЫРКҮЙЕКТЕ СЫНАҚТАН ӨТЕДІ

Қыркүйекте қазақстандық вакцина адамдарға сынала бастайтынын айтыпты ветеринария ғылымдарының докторы және коронавирусқа қарсы қазақстандық вакцинаны әзірлеуші Лесбек Күтімбетов. Бұл турасында толығырақ «Tengrinews.kz» тілшісі жазады.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Ғылым комитетінің Биологиялық қауіпсіздік проблемалары ғылыми-зерттеу институты наурыздың соңында алғашқы вакцинаны әзірлеуді бастаған болатын.

«Мамырда оны тіркеу үшін Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымына жіберілді. Мемлекеттің тапсырысы - ғылыми-техникалық бағдарлама, біз бес вакцинаны әзірлеуді ұсындық», — депті Лесбек Күтімбетов.

Оның сөзінше, әзірленген вакциналар бірнеше түрге бөлінеді: белсенді емес вакцина, қосалқы вакцина, екі векторлы вакцина, тірі вакцина.

Сондай-ақ, ғалым: «Әлемде бірде-бір кәсіпорын бір жерде вакцинаның бірнеше түрін дайындамайды. Біздің институтта өте жақсы мамандар жиналды. Ең сәтті шыққаны - белсенді емес вакцина. Дәл осындай вакцина Қытайда дайындалады, олар бірнеше ай бұрын қолданысқа ене бастады, кесте бойынша озып кетті. Оны Ресейде де дайындайды», — дейді.

Лесбек Күтімбетовтің сөзінше, қазір тек белсенді емес вакцина дайын, қалғандары бойынша жұмыс жасалуда. Маман белсенді емес вакцина клиникаға дейінгі тәжірибеден өтіп жатқанын айтады. Сонымен қатар ол жануарларға жүргізілген зертханалық сынақтар сәтті өткенін, қазір зерттеу маймылдар тәжірибеден өтіп жатқанын да тілге тиек етіпті. Онымен қоса, вакцина Алматыдағы сараптама орталығында тексеріледі екен.

«Вакцина сұйық, түссіз, арасында кішкентай ақ тұнба бар, ол вакцинаның құрамындағы иммуностимулятор. Вакцина зиянды емес, иықтағы бұлшықетке 0,5 миллилитр көлемінде енгізіледі. Шприцпен салынады, ауырмайды. Түрлі адам бар ғой, біреуінде ісініп, қызаруы мүмкін», — депті вакцинаны әзірлеуші.

Маман вакцинаны өзіне де салдырғанын, ешқандай кері әсер болмағанын айтыпты. Оның сөзінше, қыркүйекте қазақстандық вакцина адамдарға сынала бастайды.

АУЫС-ТҮЙІС

Алматы облысы әкімінің өкімімен Өмірзақ Әбілсейітұлы Ниязбеков облыстық денсаулық сақтау басқармасының басшысы болып тағайындалды.

ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ БАСҚАРМАСЫНА

жаңа басшы тағайындалды

Өмірзақ Әбілсейітұлы 1966 жылы туған. Алматы мемлекеттік медициналық институтын дәрігер мамандығы бойынша бітірген. Еңбек жолын Алматы облысы Алакөл ауданы Үшарал қаласында Алакөл аудандық орталық аурухананың хирургиялық бөлімінің хирургы болып бастаған. Әр жылдарда Үшарал қалалық орталық ауруханасының хирургиялық бөлімінің бөлім меңгерушісі, Алматы қаласында «Түркісіб санатории» ААҚ бас директоры, «№7 қалалық клиникалық аурухана» МКҚК хирург-дәрігері, «Емдеу-диагностикалық орталығы» МКҚК амбулаторлық-емханалық бөлімшесінің хирург-дәрігері, Қарасай ауданы Қаскелең қаласында «Қарасай ауданының орталық ауруханасы» МКҚК директорының ұйымдастыру-әдістемелік жұмысы жөніндегі орынбасары, Алматы қаласында «Алматы аймақтық онкологиялық диспансері» ШЖҚ МКК әдістемелік-ұйымдастыру бөлімінің меңгерушісі болған.

2018 жылдың шілде айынан — Алматы облысының денсаулық сақтау басқармасы басшысының емдеу-профилактикалық жұмыс жөніндегі орынбасары.

ТУРИЗМ

ҚАУІПСІЗДІК ШАРАЛАРЫ ҚАТАҢ САҚТАЛУДА

Polisia.kz хабарлауынша, Алматы облысының тәртіп сақшылары облыстағы Алакөл жағалауында қылмыстар мен құқық бұзушылықтардың алдын алу, тұрғындар мен демалушылардың қауіпсіздігі мен тыныштығын қамтамасыз ету бойынша тиісті шараларды атқаруда.

Статистикалық мәліметтерге жүгінсек, Алакөл көлінің Алматы облысы аумағындағы жағалауында биыл 150-ге жуық демалыс орны қызмет көрсетіп, 380 000 адамға қызмет көрсетіпті.

Алматы облысы Алакөл АПБ бастығы Қуат Оспановтың айтуынша, әлемді жайлаған індет салдарынан биыл көлге келетін шетелдіктердің саны азайған. Дей тұрғанмен отандық туризм бір қадам алға басыпты.

Негізгі мақсат учаскеде құқық бұзушылықтың алдын алу және қауіпсіздікті қамтамасыз ету болып табылатындықтан, жағажайдағы криминогендік жағдай бақылауға алынған. Биыл 30-ға жуық әкімшілік хаттама толтырылып, айыппұл салыныпты. Сонымен қатар, күнделікті аумақты шолу мен тиісті орган өкілдерінің қатысуымен рейдтер ұйымдастыру да өз нәтижесін беруде екен. Коронавирус індетінің алдын алу мақсатында демалыс орындары мен демалушылардың карантин талаптарын қатаң сақтауы да бақылауға алыныпты.

ӨЗ ТІЛШІМІЗ

ҚЫЛМЫС

АЛАЯҚТЫҚ ӘРЕКЕТКЕ БАРҒАН КҮДІКТІ ҰСТАЛДЫ

Алматы облыстық полиция департаменті баспасөз қызметінің хабарлауынша, алаяқтық әрекеттерге қатысы бар деген күдікпен Талғар ауданының 37 жастағы тұрғыны ұсталған. Күдіктінің жалпы сомасы 7 миллионға жуық материалдық шығын келтіргені анықталды.

Талғар қалалық полиция басқармасы бастығы, полиция полковнигі Ерлан Қасымның айтуынша, Талғар ауданының тәртіп сақшыларына бірнеше тұрғын арызданып, жақын таныс емес азаматтың әрекеттерінен ірі көлемде зардап шеккендерін жеткізіпті. Тергеу барысында алаяқ өз құрбандарына нарықтан төмен бағада жер телімдерін алып берем деп қолдарында бар қомақты қаржыны алып, сан соқтырып кеткен екен.

Арнайы ақпаратқа сәйкес, күдікті былтырғы жылдың соңында өзінде жоқ жерлерді алып берем деген желеумен бір тұрғыннан 2,7 миллион, екінші азаматтан 1,2 миллион, ал үшіншісінен 3 миллион теңгеге бағалап, «Тойота» маркалы автокөлігін алып кеткен.

— Аталған деректер бойынша ҚР Қылмыстық кодексінің 190-бабына сәйкес, сотқа дейінгі тергеу амалдары жүргізілуде. Алаяқтық жасады деген күдікпен Талғар ауданының бұған дейін сотталмаған 37 жастағы тұрғыны ұсталды. Бұлтартпас айғақтар негізінде күдікті қылмыстарын мойындады. Қазіргі уақытта оның осыған ұқсас өзге де қылмыстарға қатысы бары тексерілуде. Күдікті сот шешімімен мекенжайын өзгертпеу туралы міндеттемемен босатылды, — дейді полиция полковнигі Е. Қасым.

«АЛАТАУ-АҚПАРАТ»

В ПАМЯТЬ О ВЕЛИКОМ...

КАСЫМ ЖАКИБАЕВ — Заслуженный артист Казахской ССР

В этом году исполнилось бы 91 лет известному советскому и казахстанскому актеру, Народному артисту Казахстана, Заслуженному артисту Казахской ССР Касыму Абекулы Жакибаеву.

Он закончил Алма-Атинское художественное училище в 1948 году, с 1948-1984 и с 1994 года — актёр Театра юного зрителя. За всю свою актерскую деятельность ему удалось сыграть более 300 ролей на сцене ТЮЗа и около 40 ролей в кино, которые сыграли огромную роль в становлении его, как профессионального актера.

Актерское творчество было по достоин-

ству оценено государством и ему было присвоено почетное звание «Заслуженный артист Казахской ССР» (за заслуги в области казахского и советского театрального искусства), почетное звание «Народный артист Республики Казахстан» (за заслуги в области казахского театрального и киноискусства). Также Касым Жакибаев был удостоен Лауреата независимой премии «Платиновый Тарлан», Лауреата Национальной кинематографической премии «Құлагер», награжден орденами Парасат и Курмет.

Признания в области театрального искусства заняли долгие годы, которые требовали

выработки творческих актерских способностей. Каждая роль индивидуальность, плодотворная работа, ответственность за создаваемые персонажи. Но он был мастером своего дела и режиссеры очень ценили его за профессионализм, блистательный талант и замечательные человеческие качества. «Он никогда не жалел себя, он никогда не говорил, что он устал, что болеет. Никогда он не жаловался — ни на здоровье, ни на какие-нибудь внутренние чувства. Я в данное время чувствую, как будто потерял своего второго отца, второго духовного отца» — это отрывок из душевных воспоминаний актера Жомарта Зейнабила.

Да этот легендарный, всеми любимый актер наш земляк, уроженец Алматинской области. В канун 90-летия супруга Касыма Жакибаева Нуртай апай по просьбе сотрудников музея пополнила наши фонды вещами и фотоархивом актера (костюм, шляпу, тубетейку, фотографии, портсигар, фотографии). Все это время она бережно хранила их, которые в итоге решила передать музею. Это пример великодушия и доброжелательности супруги актера, в деле сохранения и передачи памяти, молодому поколению, о нашем земляке. Вза-

зейной деятельности на его родине, что, без сомнения, окажет положительное влияние на нравственное воспитание подрастающего поколения.

Став музейными предметами, эти вещи получают новую жизнь, будут представлены на выставках и в экспозициях музея. Каждая вещь таит в себе воспоминания из жизни нашего земляка.

Среди вещей актера интерес представляет его личное удостоверение выданное в 1958 году, подтверждающее личность артиста в Объединенном Казахском Академическом ордена Трудового Красного знамени Республиканском Русском театре драмы с черно-белой фотографией.

Немалый интерес представляет история чайного сервиза из семи предметов, подаренный актеру во время съемок фильма «Перекресток», Заслуженной актрисой РК Бикен Римовой 1996 году. Этот памятный подарок актрисы, которой через год уже не стало, был для него очень ценным.

Среди вещей есть тубетейка, в которой он был на съемках фильма «Перекресток».

В 2004 году в зале Казахского государственного академического театра для детей и юношества им. Г. Мусрепова отмечали 75-летие К.Жакибаева, земляка, член Союза писателей Республики Казахстан, Нағашыбек Капалбеков подарил ему чапан.

Воспоминаниями о профессиональной деятельности актера служат снимки сделанные во время съемок на сцене театра и кино,

предоставленные кадры, запечатлели мир театра с актером.

Также у нас теперь хранятся его классический костюм, домра, камча, пепельница и многое др.

На примере успеха известной личности нашего края, за спиной которого 60 лет творческой деятельности, мы можем способствовать всестороннему воспитанию будущего поколения и мотивировать их на успех в начинающем деле.

Р.ЕСЕНБАЕВА,
с.н.с. истрико-краеведческого
музея имени М.Тынышпаева.

КАК ПОСЛЕ ВВЕДЕНИЯ ОГРАНИЧИТЕЛЬНЫХ МЕР РАБОТАЮТ ФИЛИАЛЫ АО «ЕНПФ»?

В Казахстане в связи с осложнением эпидемиологической ситуации и роста заболеваемости коронавирусной инфекцией (COVID-19) с 5 июля введен карантин с рядом ограничительных мер в целях по недопущению распространения коронавируса.

Таким образом, в целях недопущения распространения коронавирусной инфекции (COVID-19) и обеспечения безопасности работников и населения, Единый накопительный пенсионный фонд сообщает о следующем режиме работы своих региональных филиалов.

В семи регионах сохранится очный режим обслуживания по предварительной записи (с занятостью не более 50% от всех сотрудников филиала). Очный приём осуществляется в областных филиалах в Алматинской, Восточно-Казахстанской (кроме отделений с. Караул, ст. Актогай, с. Калбатау и регионального филиала в г. Семей), Западно-Казахстанской, Кызылординской (кроме отделения в с. Жанакорган), Мангистауской и Павлодарской областях, а также в региональном филиале в городе Жезказган.

Записаться на приём можно на корпоративном сайте enpf.kz, буквально в два-три клика. Необходимо на главной странице сайта перейти по вкладке «Электронные сервисы», далее кликнуть на баннер «Забронировать очередь на обслуживание», после чего вы можете самостоятельно выбрать удобное для вас время посещения нашего филиала. Режим работы филиалов в будние дни с 9:00 до 18:00, суббота и воскресенье выходные дни.

Отметим, что во время обеденного перерыва с 13:00 до 14:00 операционный зал будет закрыт на проветрива-

ние, влажную уборку и дезинфекцию/ кварцевание. Кроме того, предусмотрены два технических перерыва по 15 минут в первой и второй половине дня для дезинфекции рабочих поверхностей, стульев, ручек дверей, поручней и т.д., проветривания помещений.

В остальных областях до 31 июля включительно ЕНПФ оставил ряд ограничительных мер. Так, с целью защиты жизни и здоровья граждан, а также обеспечения безопасности населения, подразделения Фонда переведены в режим дистанционного обслуживания и бесконтактного приёма документов.

Режим работы филиалов по бесконтактному обслуживанию в будние дни с 9:00 до 18:00 с обеденным перерывом с 13:00 до 14:00. В таком режиме работают областные филиалы в Акмолинской, Актыбинской, Атырауской, Жамбылской, Костанайской, Северо-Казахстанской и Туркестанской областях, а также в филиалах в городе Нур-Султан и Алматы. С адресами филиалов, работающих в бесконтактном режиме, вы можете ознакомиться на сайте enpf.kz.

Дежурные работники Фонда по предварительной записи осуществляют бесконтактный приём документов по услугам, которые невозможно получить в электронном формате, при соблюдении строгих санитарно-эпидемиологических мер и принципов социального дистанцирования. К услугам, которые невозможно получить онлайн, относятся:

- оформление заявлений о назначении пенсионных выплат в связи со смертью вкладчика / получателя (погребение);
- оформление заявлений о назна-

чения пенсионных выплат в связи со смертью вкладчика / получателя (наследство);

— оформление заявлений о назначении пенсионных выплат в связи с выездом на постоянное место жительства за пределы Республики Казахстан (в исключительных случаях, по требованию потребителя услуг Фонда);

— оформление заявлений о переводе пенсионных накоплений из АО «ЕНПФ» в страховые организации;

Иные виды услуг ЕНПФ, например, получение выписки с индивидуального пенсионного счета, изменение реквизитов, заключение договоров о пенсионном обеспечении за счёт ДПВ и т.д., вы можете получить, не выходя из дома, в режиме онлайн посредством мобильного приложения ENPF

и Личного кабинета, размещённого на корпоративном сайте Фонда www.enpf.kz (пошаговые инструкции по порядку получения электронных услуг прилагаются в соответствующих разделах).

Напомним, что в ЕНПФ имеется и отдел выездного обслуживания. На данный момент он функционирует с привлечением не более 50% от штатной численности, с соблюдением строгих санитарно-эпидемиологических мер. При этом осуществляется предварительная консультация (в том числе проверка на возможность получения услуг очно). В случае возникновения потребности в выездном обслуживании для оформления заявлений об открытии индивидуальных пенсионных счетов по учету обязательных профессиональных пенсионных взносов (в

том числе заявлений о присоединении к договору о пенсионном обеспечении за счет обязательного профессионального пенсионного взноса) и обслуживания вкладчиков (получателей), относящихся к категории социально-уязвимых слоев населения (инвалиды 1-2 группы), они осуществляют выезд с соблюдением всех санитарно-эпидемиологических мер.

Кроме того, работники Фонда всегда готовы оказать вкладчикам (получателям) консультацию по вопросам накопительной пенсионной системы и дистанционное сопровождение получения электронных услуг Фонда посредством:

- 1) обращения посредством телефонной связи у дежурных сотрудников региональных отделений (список которых размещен на сайте enpf.kz);
- 2) обращения в call-центр Фонда по короткому номеру 1418;
- 3) чат-бота в Whats app и Telegram;
- 4) онлайн-консультанта на корпоративном сайте Фонда www.enpf.kz;
- 5) посредством направления обращений по электронной почте enpf@enpf.kz;
- 6) аккаунтов в социальных сетях: Instagram, Facebook, ВКонтакте, twitter Telegram, Одноклассники.

Дополнительно предусмотрено получение услуг ЕНПФ посредством направления пакета документов почтовой связью (АО «Казпочта») с возможностью предварительной онлайн проверки пакета документов на корпоративном сайте Фонда.

Список всех филиалов АО «ЕНПФ» и режимы их работы доступны по ссылке.

АУДАН ТЫНЫСЫ

ЖАМБЫЛДАҒЫ ЖАРТЫ ЖЫЛДЫҚТЫҢ КӨРСЕТКІШІ

АГРАРЛЫҚ САЛА – ЕЛ ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ КҮРЕ ТАМЫРЫ. БҰҚАРА ХАЛЫҚТЫ АЗЫҚ-ТҮЛІКПЕН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ, ӘРІ ӨНДІРГЕН ӨНІМДІ Өңдеп, мемлекет кәдесі үшін экспортқа шығаруда осы саладағы басты парыз. Бұл бағыт бойынша ауыл шаруашылығы еңбеккерлерінің атқарып отырған істері ұшан-тәңіз. Жылдың төрт мезгілі демей күн-түні бірде мал, бірде егістік басында жүретін шаруалардың жанкешті еңбектері елдің де, мемлекеттің де көз алдында. Ірі шаруашылықтар мен шағын шаруалардың арасындағы жер мен көктегі түйіні тарқатылмаған мәселер де жетерлік. Әсіресе несие алуда, қысқа жібі күрмеуге келмей жүрген кішігірім шаруалардың мәселесі әлі күн тәртібінен түскен емес. Бұл тек Жамбыл ауданына қатысты мәселе емес, республика бойынша айтылып жүрген үлкен тақырып. Әйтсе де біздің айтпағымыз ол емес, қолында барды ұқсатып, өнім өндіріп, мал басын көбейтіп отырған жамбыл ауданындағы шаруалардың алты айдың қорытындысы, әрі аудан экономикасындағы әлеуметтік сала туралы ой толғамақпыз. Аудандағы атқарылып шатқан шаралар туралы аудан әкімі Бағдат Әлиев мырза кеңінен баяндайды. Әңгіме ауаны ауыл шаруашылығынан басталып, құрылыс, инвестиция, ауыз су, жол, білім жүйесінен сыр шертеді.

Елде болса ерінге тиеді

Алатау баурайындағы ақындар мен батырлар мекені атанған ауданда биылғы жылдың алты айында 14 млрд 346 миллион теңгенің өнімі өндіріліп, нақты көлем индексі 102,5 пайызға жеткен. Түгін тартсаң майы шығатын құнарлы топырақта егін шаруашылығы еселенбесе, кеміген емес. Шаруалардың ерте көктемнен қарбалас тіршілігі балапан санағандай қоңыр күзде есептеледі. Қар еріп, жердің тоңы жібісімен кетпендерін сайлап, қолда бар техникаларымен танап басында ертеден қара кешке дейін жүретін диқандар 2019-2020 жылдары – 103 244 гектар жерге ауылшаруашылық дақылдарын сеуіпті. Онда дәнді-дақылдардан бастап, төрт түлік малдың жемдік қорына дейін бар. «Елде болса ерінге тиеді» демекші, даланы да, қаланы да, азық-түлік өнімдерімен қамтамасыз етіп отырған аудан еңбеккерлері күздік бидайды 13900 га, жаздық арпа – 33350 га, дәндік жүгері – 616 га, сұлы-350 га, мақсары – 2644 га, май бұршақ – 1720 га, картоп – 1658 га, көкөніс – 1104 га, бақша – 618 га, мал азық дақылдарын - 47284 га (сүрлемдік жүгері – 817 га, бір жылдық шөп – 4029 га, таза себілетін көпжылдық шөп – 1600 га егілді дейді аудан әкімі Бағдат Әлиев мырза.

Нарық заманына орай бейімделіп, берекелі істерімен бейнеттеніп жүрген шаруалар қазір бесаспап болуды толық меңгерген. Кешегі кеңестік кезеңде малшы тек алдындағы малын ғана, ал диқаншы тек егін егіп күнелтетін. Ол заман келмеске кеткелі әрі малшы, әрі егін егіп өнім алу, қазіргі заманғы шаруалардың шеберлігі. Өйткені жекеменшік дәуір. Өсірген малыңа өзің жем-шөп қорын дайындауың керек. Ол үшін алған жерің бар. Ол жерге тек қана мал азығы ғана егіліп қоймайды, дәнді-дақыл егесің оның өнімін аласың, сатасың бұл көп-көсір табыс көзін тапқанға. Әрине, мұның бәрі бейнет, жаның қиналмай, маңдайдан терің төгілмей,

ешнәрсеге қол жеткізе алмайсың деген аудан әкімі Бағдат Әлиев мырза аудан бойынша қысқы мал азығын дайындау барысындағы жоспармен де бөлісті. Мәселен, шөп - 187 800 тонна жоспар болса, бүгінгі таңда нақты дайындалғаны 165 000 тонна 87,9 %. Оның ішінде жоңышқа 21 мың тонна.

Пішендеме (сенаж) – 30700 тонна жоспарланып, дайындалғаны 16 мың тонна 52,1 %.- сабан - 67500 тоннаның 15000 тоннасы 22,2 %.- жемдік азық (зерно на фураж) – 34700 тонна жоспардың, 21000 тонна 60,5 %, - сүрлем (силост) - 41800 тонна дайындау жоспарланған қоңыр күзге дейін межені толық орындаймыз деген үміт бар. Ол үшін шаруалардың барлық жағдайы жасалған. Шаруашылық құрылымдарынан сұраныс берілген күзгі дала жұмыстарына қажетті 1250 тонна дизель отыны бөлінді, бағасы 1- литрге 168,5 – теңгені құрайды.

Күзгі дала жұмыстарын жүргізуге арзандатылған дизель отынына 13 шаруа қожалық 330 тоннаға сұраныс берді. Қазіргі уақытта 3 шаруа қожалығы 13 тонна дизель отынын алды. Ал, өнім егу бір бөлек, оны күтіп баптау, әрі суару, арамшөптерден арылту,

үлкен шаруа. Бұл бағытта да шаруалар аянып жатқан жоқ екен. Әрі малдарына жем-шөп қорын дайындайды, әрі егістікпен айналысады. Бәрі бес, төрт аяғы тайпалған жорғадай десек өтірік айтқандай боламыз. Олардың да түйіні тарқатылмаған мәселері бар. Ол бөлек әңгіме, мәселе сіз алты айдың қорытындысын сұрап тұрсыз ғой. Сол төңірегінде ой бөлісейік. 13900 га күздік бидай егіліп, оның 7500 га 54%, орылып алынған өнім 15000 тонна, өнімділігі 20 ц/га. 33350 га жаздық арпа егілген, орылғаны 17100 га 51,3%, алынған өнім 35910 тонна, өнімділігі 21 ц/га. Ал, дәндік жүгері 616 га егілді, оны оратын мезгілі әлі келген жоқ. Алла бұйырса бұл өнімнен де көздеген жоспарды аламыз деген үміт бар. Сұлы 350 га орылғаны 350 га 100 %, алынған өнім 700 тонна, өнімділігі 20 ц/га. Бұл дала жұмыстарының көрсеткіші. Ауылдағы ағайындардың маңдай тері. Жер ананы мәлпелеп, дер кезінде тыңайтқышын беріп, кәдеге жаратсаң жарылқайды. «Өзен жағалағанның өзегі талмайды» дегендей, жер емгеннің де ерні жыбырлайды – дейді аудан әкімі. Әкімдігі ақындығымен

тоқталды. 10823 тонна ет немесе 99,1 %, өткен жылы осы айда 10927 тонна болған. Биылғы жоспар 26467 тонна)

Сүт 23537 тонна 105,8%-ке былтырғы жылы(22240 тонна) (2020 жылға жоспар – 48281 тонна өндіріміз). Малдан бөлек құстан - 58 млн. 869 мың дана жұмыртқа 124,8%, (2019 жылы 6 айында – 47 млн. 180 мың дана болған) (2020 жылға жоспар – 93 млн. 941 мың дана) Енді ұсақ малдан алынған өнім 1601 тонна жүн 101,5 % (2019 жылы 6 айында – 1568 тонна) Сонымен қатар, малдан өнім алып қана қоймай оның басын көбейтуде және асылдандыруда үлкен шаруа. Бұл бағытта ауданымызда мал бас 01.07.2020 жылға: ірі қара – 119 653 бас 100,0 %, (01.07.2019 - 115634 бас); қой мен ешкі – 875 905 бас 100,0 %, (01.07.2019 - 857663бас) жылқы – 39525 бас 100,5% (01.07.2019 - 39318 бас); түйе – 1 777 бас 92,0 %, (01.07.2019 - 1792 бас); шошқа – 53 бас (01.07.2019 - 0 бас); құс – 600719 бас 140,3 %, (01.05.2019 - 468392 бас) болғанын тілге тиек етті. Мақала басында айтылғандай, шаруалардың мал басын немесе егісті көлеміне қажетті техникалармен қамтамасыз етуде оларға агроөнеркәсіптік кешені субъектілерінен несие және «КазАгро Қаржы» АҚ арқылы лизинге ауылшаруашылығы техникаларын алған шаруалардың тізімін де көрсетті.

1. Ақсенгір ауылдық округінен ИП «Жұматай» Жұматай Айкүміс Ғалымжанқызы – 2 млн. 800 мың теңге (Ірі қара малын көбейтуге).
2. Ұзынағаш ауылдық округінен ИП «Назгүл» – 6 млн. 000 мың теңге (Ірі қара малын көбейтуге).
3. Ұзынағаш ауылдық округінен ИП «Кашакбаев» – 6 млн. 000 мың теңге (Ірі қара малын көбейтуге).
4. Талап ауылдық округінен ЖШС «Әл Ауқат Мейіржан» 30 миллион 162 мың

астасқан аудан басшысы әңгіме төркінін мал шаруашылығынан алынып жатқан өнімдерге шолу жасауға бұрды. «Қазақтың жаны малмен бірге». Бүгінгі заманда мал ұстағандар майлы жілік мүжиды. «Малы бардың бағы бар» дегенді де атам қазақ айтқан» деп алты айдағы көрсеткішке

теңгеге 4 дана техника алғанын айтып, аудандағы құрылыс саласына ойысып, шағын кәсіпкерлерге деген мемлекеттің қамқорлығын, оларды ынталандыруда, кәсіптерінің кеңінен қанат жаюына бар мүмкіндіктер қарастырылған деді. Ауданда шағын кәсіппен айналысатын

АУДАН ТЫНЫСЫ

заңды тұлғалардың саны 911 болса, жеке кәсіпкерлер 3575, шаруа қожалықтары 3 736 барлығы 8 222. Шағын кәсіп ашам десе құба-құп оларды қолдаймыз. Себебі кәсібі дөңгелесе ол салық төлейді. Ауданның бюджеті қордаланады деген толғанысын жасырмады.

Ауылдың ахуалы назарда

Қай дәуірде болмасын құрылысқа деген сұраныс артпаса, кеміген емес. Сонау ықылым заманның тарихына көз жүгіртіп, зерттеу жасалып, Қазақстан өлкесінде шығыстан батысқа дейінгі аралықта қазба жұмыстарымен айналысқан ғалымдар қалашықтардың болғанын айғақтап жатыр. Бұл техника дамымаған, адамзат ат үстінде жүрген дәуірлердегі қол күшімен атқарылған құрылыстар. Ал, қазір баспана, қала салу қағазға сурет салумен бірдей болып қалды деген аудан әкімі мемлекет тарапынан бөлінген «Нұрлы жол» бағдарламасы аясында тұрғын үй құрылысына 643 млн. теңге бөлінгенін жеткізді. Сондай-ақ, аудан орталығы Ұзынағаш ауылында 20 арендалық үйдің құрылысына – 288 млн. сол үйлердің инженерлік коммуникациялық инфрақұрылымын жайластыруға – 198 млн. теңге, қосымша алдағы уақытта Ұзынағаш ауылында 60 пәтерлі 5 қабатты 8 тұрғын үйдің құрылысына жоба сметалық құжаттар даярлауға – 59 млн. теңге; Ұзынағаш ауылында 60 пәтерлі 5 қабатты 5 тұрғын үйдің инженерлік коммуникациялық инфрақұрылымын жайластыруға жоба сметалық құжаттар даярлауға – 78 млн. теңге, Мыңбаев ауылына жаңа тұрғын аймағына инженерлік коммуникациялық инфрақұрылымын жайластыруға жоба сметалық құжаттар даярлауға – 2 млн. теңге, Ұзынағашта 100 га МРО ықшамауданының жекеменшіктегі тұрғын үйлер құрылысының инженерлік коммуникациялық инфрақұрылымын дамыту және жайластыру жоба сметалық құжаттар өзгеріс енгізуге – 18 млн. теңге бөлінді. Бұл баспана мәселесі. Кезінде Жиренше шешен, өзінің қуықтай лашығынан аяғын шығарып, көсіле жатып, «Өз үйім – өлең төсегім» деген екен. Әр қазақтың өз баспанасы болғанға не жетсін. Жылма-жыл аудан тұрғындарының саны артып келеді. Алматының іргесінде тұрған соң көшіп келушілер көп, олардың бәріне міне басапанаң деп қолына кілт бере бере қоятын мүмкіндік те жоқ. Барлығы заң аясында, кезекте тұрғаны бар, әлеуметтік жағдайлары сын көтермейтіндері бар, Мемлекеттік қызметшілер бар, солардың бәрін елеп-екшеп жүйеленген тәртіпке орай баспанасын алуда. Алты айда 12600 ш.м тұрғын үйлер пайдалануға берілді. Ауданға жалпы тартылған инвестиция көлемі 10,7 миллиард теңгені құрап, былтырғы жылмен салыстырғанда 11,2 пайызға артқан. Енді баспана болған жерде тіршілік нәрі су деген мәселе бар ғой» – деген Бағдат Байшалұлы ауыз су төңірегінде атқарылып жатқан шаруаларды айтты. Жеті өзеннің сағасында отырсақ та суға деген сұраныс, оның ішінде ауыз су жүйесі күн тәртібінен түскен емес. Түп тамырын қопарып айтар болсақ, денсаулық саласының мамандары адам баласы күніне екі литр су ішу керек дейді. Аудан халқын ауызсумен қамтуда су жүйесінің құрылысы бойынша 2020 жылға 579 млн. теңге қаржы бөлінді. Осы қаражаттың 157 миллион теңгесі Самсы ауылының су жүйесінің құрылысын аяқтауға, Жайсан ауылының су жүйесінің құрылысына – 100 млн. теңге, Қона ауылының су жүйесіне – 112 млн, Үлгілі ауылына – 193 млн, Бірлік ауылының су жүйесінің құрылысына жоба сметалық құжаттар даярлауға – 12 млн, Еңбекшіарал ауылының су жүйесінің құрылысына жоба сметалық құжаттар даярлауға – 5 млн.теңге бөлінді. Бөлінген қаражатты мерзімінде игеру – біздің міндет. Бір ғана ауылда (Сарытауқұмда) ауыз су орталықтандырылмаған, яғни тасымалданады. Жалпы ауыз сумен 59 ауыл қамтылып, 96,7 пайызға жеткен. Баспана, ауыз су бұдан бөлек сол

жүйелерді, яғни, жаңадан салынған баспаналарды электр желісімен қамту керек. Ол да оңай шаруа емес. Ауданның елді мекендеріндегі жаңа тұрғын үй орамдарының электр желілерінің құрылысына – 144 млн. теңге бөлінсе, оның 72 млн. теңгесі Қасымбек ауылына, қалған 72 миллионы Үмбеталы ауылына берілді. Ауыл бар жерде жол болуы керек, оған қатынайтын жолаушылар көлігімен қамту жұмысы да бар. Кеңестік кезеңдерде

салынған автожолдардың мерзімі өткен, оларға орта және ағымдағы жөндеу жұмыстарын жүргізу шарт. Бұл бағытта аудан елді мекендерінің ауылшілік жолдарын орта және ағымдағы жөндеу жұмыстарына 1 млрд. 772 млн.теңге бөлінген. Бұл жұмыстарда кезең-кезеңімен жүзеге асуда. Ауданның тыныс-тіршілігі әрі экономикасының қайнар көзі де ауылда. Сондықтан ауылдың ахуалы басты мәселе – дейді аудан басшысы.

Екі қолға бір күрек іздесеңіз...

Нарықтық жүйенің және капитализмнің қатаң түрі ол – жұмыс мәселесі. Кәсібі барлар нәсібін тауып отыр. «Екі қолға бір күрек» таппағандар әркімге бір жалданып, болар-болмас тыйын тебен табады. Негізі нақ осы заманда жұмыс істеймін кәсіп ашамын дегендерге бар мүмкіндік жасалған. Жұмыс табу әр адамның өзіне байланысты. Мына іргеден келген індет елді есеңгіретіп, адам шығыны аз болмай тұр. Карантинге байланысты үлкен кәсіпорындар жабылып, жұмысшылар қысқаруда немесе ақысыз еңбек демалысына кетуде. Ал, ауылда жылдың төрт мезгілінде жұмыс бар, тек ниет болса болғаны. Аудандағы жұмыс күші, экономикалық белсенділік жоғары. Мемлекет бекіткен кесте бойынша, «Жұмыспен қамту» бағдарламасымен 56 жобаны іске асыруға 7 млрд. 169 миллион теңге бөлінді. Аудан көлемінде жұмыссыздар саны 2019 жылы 3987 адам болса,

2020 жылында 4061 адам. Біз олардың көбін қоғамдық жұмыстарға тартудамыз. Жұмыссыздық деңгейінің өлшем бірлігі 4,7 пайыз. Ал жаңадан ашылған жұмыс орындары 1 748. Атаулы әлеуметтік көмекті 326 отбасы, яғни 1 706 адам алды. Оларға төленген 85 миллион 44 мың теңге. «Еңбек», «Нәтижелі жұмыспен қамту және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017-2021 жылдарға арналған бағдарламасын» іске асыруға 90 млн. теңге бөлінген. Оның ішіне

қысқа мерзімді кәсіптік оқумен қамтамасыз етуге – 35 млн., әлеуметтік жұмыс орындарына – 27 млн., жастар тәжірибесіне – 62 млн., қоғамдық жұмыстарға – 318 млн., жаңа бизнес бастамаларға – 48 млн.теңге қарастырылған.

Аудан экономикасы тұрақты

Аудан экономикасының басты көзі қаржы яғни бюджетке байланысты. Қоржынның екі басы толық болғанда

қалмау үшін Елбасы 100 мектеп 100 аурухана деген бағдарламаны тектен-тек жасаған жоқ. Білімді ұрпақтарымыз әлемнің кез келген атағы жер жарған жоғарғы оқу орындарында білім алып жүр. Бір емес бірнеше тілді меңгеруде. Білім ошақтары да заманауи үлгіде жабдықталуда. Бәрі бірдей бес деп айтуға ауыз бармайды. Жалпы, Жетісуда үш ауысымдағы мектептер саны баршылық. Мектептегі кадр тапшылығы оқулықтардағы олқылықтар аз айтылып жүрген жоқ. Бұл да біртіндеп қалыпқа келеді. Білім беруде және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы бар. Ол бойынша аудандағы мектептер құрылысына 1 млрд. 991 млн. теңге бөлінді. Қасымбек, Жайсан ауылдарындағы орта мектептер жанынан 300 орындық мәжіліс залы, спорт залы, асхана құрылысымен қоса алғанда қосымша ғимарат құрылысына – 1 млрд. 809 млн. 835 мың теңге, Қарғалы ауылындағы Қ.Абсетов атындағы орта мектеп жанынан 600 орындық жапсаржай құрылысын жүргізуге жоба сметалық құжаттар даярлауға – 44 млн. теңге, Қайназар №1 орта мектебі жанынан 300 орындық жапсаржай құрылысын жүргізуге жоба сметалық құжаттар даярлауға – 44 млн, Ынтымақ ауылындағы орта мектепке 300 орындық жапсаржай құрылысын жүргізуге жоба сметалық құжаттар даярлауға 44 млн, Ұзынағаш ауылында 600 орындық жаңа орта мектеп құрылысын жүргізуге жоба сметалық құжаттар даярлауға – 44 млн, Ұзынағаш ауылындағы өнер мектебінің ғимаратын қайта жаңғырту мен құрылысына жоба сметалық құжаттар даярлауға – 5 млн теңге бөлінді. Бұл жұмыстар жаңа оқу жылына дейін жүзеге асып, жаңа құрылыстар болашақтың еншісінде болмақ. Жас ұрпақты білім нәрімен сусындатып, олардың алаңсыз білім алуына Мемлекет басшысынан бастап, үкімет жергілікті билік жұмылып еңбек етудеміз. Ауданда ауыз толтырып айтатын әңгіме көп, бәрін тізбелесем мақтанғандай болармыз. Сондықтан алты айдың қорытындысы бойынша атқарылған жұмыстардың есеп-қисабымен ғана нақты фактілерге жүгінейік. «Ауыл-Ел бесігі» бағдарламасы аясында ауданға 4 жобаға барлығы 1 миллиард 63 миллион теңге бөлінген, оның ішінде Мыңбаев ауылында 3 жобаға – 794 млн. теңге, Саурық батыр ауылының су жүйесіне күрделі жөндеу жұмысына – 269 млн. теңге. Ауданға жас мамандарды тартуда «Дипломмен ауылға бағдарламасы» жүзеге асуда. Бұл бағытта 2020 жылға 217 миллион теңге бөлінді. Оның ішінде 70 жас маманға көтерме жәрдемақы төлеуге – 19 млн. теңге, үй сатып алуға бюджеттік несие беруге 50 жас маманға 198 млн теңге қарастырылып, игерілуде.

ТҮЙІН ОРНЫНА: Жер көлемі 19,4 мың шаршы километрді алып жатқан аудан экономикасы жылдан жылға қанатын кеңге жайып келеді. Заман ағымына қарай ел-жұртты «елде болса ерінге тиеді» деген тәмсілді жетік түсінген. Қай ауылға барсаң да қарбалас тірлікті көресің. Суықтөбе, Майтөбе, Саржазық, Үшқоңыр баурайын мекендеген еңбекші елдің ынтымағы жарасқан. Шетінен әнші, жыршы, ақындар мен батырлар мекеннің белдеуінен ат, төрінен қонақ үзілмеген. Аудан әкімі Бағдат Әлиев ауданның алты айдағы көрсеткішімен кеңінен танысуға әрі қалам тербеуге бар мүмкіндікті жасады. Шаруашылықтарды аралауға елді есеңгіреткен індет мүмкіндік бермеді. Жамбылдағы жарты жылдықтың көрсеткішіне көңіліміз марқайып қайттық. Береке-бірлігің арта берсін, Ұзынағаш!

Дүйсенбі - Понедельник, 10 тамыз

ҚАЗАҚСТАН

Телеканал Qazaqstan приносит извинения за непредоставленную программу.

КТК

07.00 ҚР ӨНҰРАНЫ
07.05 «КТК Қоржынынан» ойынсауық
07.30 Т/х «Аслы-Ферхат»
09.00 «Несмешная любовь» мелодрама(повтор)
11.00 «Золотце» мелодрама(повтор)
15.30 Т/х «Өкініш»
17.30 Т/х «Жат туыстар»
19.30 Кешкі жаңалықтар
20.00 Астарлы ақиқат
21.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ
21.30 «Дожить до любви» мелодрама
23.30 «Шеф-2» остросюжетная детектив
01.10 «Несмешная любовь» мелодрама(повтор)
02.45 Т/х «Сүйікті Дениз»
03.40-04.10 КТК WEB (қайталау)

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
09.00 Апта /қаз/
10.00 Апта /рус/
10.45 «Тарихи тұлғалар»
11.00 «Спорт-тайм»
11.20 «Бағбан»
12.00 «Киноман»
13.00 «Дәрігер кеңесі» /тікелей эфир/
13.30 Д/ф «Таңғажайып табиғат»
14.00 «Парасат»
14.30 «Монолог»
15.00 «Әсем әуен»
16.00 «Бай-қуатты болайық»
16.30 Д/ф «Кең ауқымда»
17.00 Жаңалықтар
17.20 Новости
17.35 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы»
18.00 «Әсем әуен»
19.00 «Әдебиет пен адамзат»
19.30 «Құтты қонақ»
20.15 «Абай-175»
20.30 Жаңалықтар
21.00 «Денсаулық»
21.30 Новости
22.00 «Дәрігер кеңесі»
22.30 Д/ф «Ғажайып мәдениет»
23.00 Жаңалықтар
23.30 Новости
23.55 Өнұран

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Өнұраны
06.00 «Ризамын» (қаз)
07.00 Информбюро (повтор)
08.00 Х/ф «Наемник»
10.45 Х/ф «Добро пожаловать в рай»
13.10 М/ф «Бэмби»
15.00 «Кел, татуласайық» (қаз)
18.00 Мистическое шоу «Последние 24 часа» (повтор)
19.00 Т/с «Про веру»
20.00 Информбюро
21.05 Т/с «Клим»
23.40 Т/с «Махаббатым, кеш мені»
01.40 Алдараспан, Нысана, Шаншар әзілдері
03.00 «Ризамын»
04.30 Әзіл студио (қаз)

7 КАНАЛ

06.00 «КТА лигасы»
07.20 «Келесі кім?»
08.00, 22.15, 03.45 Т/х «Элиф»
09.00 Т-с «Кровь ангела»
13.20 Х-ф «Рокки»
15.40 Х-ф «Рокки-5»
17.40 Т/с «Мата Хари»
18.40 Т/с «Спецотряд шторм»
19.45 Т/с «Гранд »
20.45 Т/х «Тақиясыз періште»
21.15 Т/х «Жалдамалы қалыңдық»
23.15 Т/с «Замужем за мафией»
00.20 «Такая Лайф»
01.00 «Вокруг света за мone-той»
02.00 «Айнаонлайн»
03.10 М/с «Бак»
04.20 «Өз ойым»
05.20 «Гу-гулет»

Сейсенбі - Вторник, 11 тамыз

ҚАЗАҚСТАН

Телеканал Qazaqstan приносит извинения за непредоставленную программу.

ХАБАР

06.00, 02.00 ҚР Өнұраны
06.00, 07.20, 14.00 «Менің тағдырым»
07.00 Жаңалықтар
07.50 «Індетпен күрескен Қазақстан»
08.00 Новости
08.20 «Біздің назарда».
08.50 «COVID-19. Международные эксперты с Алмазом Шарманом ».
09.25 18.45 Т/х «ПӨЛЕНШЕЕВТЕР»
09.45, 17.15 Т/с «Разия»
11.00, 21.40 Т/с «Жестокий Стамбул».
13.45 «Тарих. Тағдыр. Тұлға» Шекәрім Құдайбердиев
14.40 Т/х «Ақылдың кілті. Өмірдастан-2»
16.10 23.20 Т/с «Армандастар»
19.30 «COVID-19. Халықаралық сапаршылар Алмаз Шарманмен»
20.00 Итоги дня
20.30 «Народный контроль»
Прямой эфир
21.00 Қорытынды жаңалықтар
00.30 Шоу талантов «Central Asia's Got Talent»

АСТАНА

06.00 «Ән мен әзіл»
06.30 «Күлдірген»
07.00 «Үздік әзілдер»
08.00, 14.40 М/ф «Маша и медведь»
10.00, 22.00 Т/х «Кекеш келін»
11.20, 21.00 Т/с «Сүлеймен сұлтан»
12.30, 23.10 Т/х «Құйынды мекен»
14.00 «COVID-19»
14.15 Vine Time
14.25 М/ф «Буба»
14.55,Т/с «Условия контракта»
16.00 «АЙТАРЫМ БАР»
16.55 «Қош келдіңіз!»
17.50 Т/х «КЕК»
20.00,01.10 ASTANA TIMES
20.30 «Отбасы»
00.30 Т/х «Тандауым сен»
01.40 «Шімән апаның хикаялары»
02.10 «Әзілстан» жасырын камера
02.30 «Біреудің есебінен» деректі драма
03.15 «KazNet»
03.35 «Домашние войны»

ЕВРАЗИЯ

06.00 Т/х «Кария»
06.45 «Той заказ»
07.15 «Басты Жаңалықтар»
08.00 «Доброе утро»
11.00 «МУЖСКОЕ/ЖЕНСКОЕ»
11.55 Х/ф «Самое главное»
13.50 Т/с «Дикий-4».
15.40 «На самом деле»
16.45 «Пусть говорят»
18.00«Басты Жаңалықтар»
18.45 «Басты прайм» тікелей эфир
20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВОСТИ»
20.45 Т/с «Желтый глаз тигра»
22.00 «П@УТИНА»
22.50 «Желтый глаз тигра»
Заключительные серии
00.20 Ночной кинотеатр
02.20 «П@УТИНА»
03.15 «Basty prime»

КТК

07.00 ҚР ӨНҰРАНЫ
07.05 Кешкі жаңалықтар (қайталау)
07.25 «КТК web»
07.50 Т/х «Аслы-Ферхат»
09.20 НОВОСТИ (повтор вечернего выпуска)

09.50 «Было дело»
11.30 «Шеф-2», остросюжетный детектив (повтор)
13.20, 21.30 Х/ф «Дожить до любви» мелодрама
15.30 Т/х «Өкініш»
17.30 Т/х «Жат туыстар»
19.30 КЕШКІ ЖАҢАЛЫҚТАР
20.00 «Астарлы ақиқат»
21.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ
23.30 «Шеф-2», остросюжетный детектив
01.20 «Было дело» (повтор)
02.45 Т/х «Сүйікті Дениз»
03.50-04.00 «КТК веб» (қайталау)

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 «Денсаулық»
10.30 «Әдебиет пен адамзат»
11.00 «Ән тыңдайық» /онлайн-концерт/
11.30 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы»
12.00 «Құтты қонақ»
13.00 «Дәрігер кеңесі»
14.00 «Тарих парақтары»
14.30 «Монолог»
15.00 «Ғасырлар керуені» спектаклі
16.30 Д/ф «Кең ауқымда»
17.00 Жаңалықтар
17.20 Новости
17.35 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы»
18.00 «Әсем әуен»
19.00 «Сегодня» /прямой эфир/
19.30 «Оқырман»
20.15 «Абай-175»
20.30 Жаңалықтар
21.00 «Арнайы репортаж»
21.30 Новости
22.00 «Дәрігер кеңесі»
22.30 Д/ф «Таңғажайып табиғат»
23.00 Жаңалықтар
23.30 Новости
23.55 Өнұран

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Өнұраны
06.00 «Ризамын» (қаз)
06.45 Информбюро (повтор)
07.50 Т/с «Ганга»
10.00 «Whats Up?(қаз.)»
10.35 Т/с «Клим»
13.15 М/с «Лунтик»
14.00 М/с «Аладдин»
15.00 «Кел, татуласайық» (қаз)
18.00 «Экстрасенсы детективы»
19.00 Т/с «Про веру»
20.00 Информбюро
21.05 Т/с «Триггер»
23.40 Т/х «Маххабатым кеш мені»
01.40 Алдараспан, Нысана, Шаншар әзілдері (қаз)
03.00 «Ризамын»
04.30 Әзіл студио (қаз)

7 КАНАЛ

06.00 «Қыздар арасында»
06.40, 05.20 «Гу-гулет»
07.20 «Келесі кім?»
08.00, 22.15, 03.45 Т/х «Элиф»
09.00 17.40 Т/с «Мата Хари»
10.10, 15.40 «Смеяться разрешается»
11.40, 18.40 Т/с «Спецотряд шторм»
12.50 Т/с «Гранд »
14.00 Скetchком «Q-елі»
15.00 Т/х «БАК»
18.40 Т/с «Перчатка Авроры»
19.45 Т/с «Гранд-2 »
20.45 Т/х «Тақиясыз періште»
21.15 Т/х «Жалдамалы қалыңдық»
23.15 Т/с «Замужем за мафией»
00.20 «Такая Лайф»
01.00 «Вокруг света за монетой»
02.00 «Айнаонлайн»
03.10 М/с «Бак»
04.20 «Өз ойым»

Сәрсенбі - Среда, 12 тамыз

ҚАЗАҚСТАН

Телеканал Qazaqstan приносит извинения за непредоставленную программу.

ХАБАР

06.00, 02.00 ҚР Өнұраны
06.00, 07.20, 12.40 «Менің тағдырым»
07.00 Жаңалықтар
07.50 «Как боролись с эпидемиями Казахстан»
08.00 Новости
08.20 «Народный контроль».
08.50 «COVID-19. Международные эксперты с Алмазом Шарманом ».
09.25, 17.15 Т/с «Разия»
11.00, 21.40 Т/с «Жестокий Стамбул».
13.45 «Тарих. Тағдыр. Тұлға» Мағжан Жұмабаев
14.40 Т/х «Ақылдың кілті. Өмірдастан-2»
16.10 23.20 Т/с «Армандастар»
18.45 Т/х «ПӨЛЕНШЕЕВТЕР»
19.30 «COVID-19. Халықаралық сапаршылар Алмаз Шарманмен»
20.00 Итоги дня
20.30 «Біздің назарда»
Тікелей эфир
21.00 Қорытынды жаңалықтар
00.30 Шоу талантов «Central Asia's Got Talent»

АСТАНА

06.00 «Ән мен әзіл»
06.30 «Күлдірген»
07.00, 16.55 «Үздік әзілдер»
08.00, 14.40 М/ф «Маша и медведь»
10.00, 22.00 Т/х «Кекеш келін»
11.20, 21.00 Т/с «Сүлеймен сұлтан»
12.30, 23.10 Т/х «Құйынды мекен»
14.00 «COVID-19»
14.15 Vine Time
14.25 М/ф «Буба»
14.55,Т/с «Условия контракта»
16.00 «АЙТАРЫМ БАР»
17.50 Т/х «КЕК»
20.00,01.10 ASTANA TIMES
20.30 «Отбасы»
20.55 Loto 6/49 прямой эфир
00.30 Т/х «Тандауым сен»
01.40 «Шімән апаның хикаялары»
02.10 «Әзілстан» жасырын камера
02.30 «Біреудің есебінен» деректі драма
03.15 «KazNet»
03.35 «Домашние войны»

ЕВРАЗИЯ

06.00 Т/х «Кария»
06.45 «Той заказ»
07.15 «Басты Жаңалықтар»
08.00 «Доброе утро»
11.00 «МУЖСКОЕ/ЖЕНСКОЕ»
11.55 Х/ф «Право после дней ночи»»
13.50 Т/с «Дикий-4».
15.40 «На самом деле»
16.45 «Пусть говорят»
18.00«Басты Жаңалықтар»
18.45 «Басты прайм» тікелей эфир
20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВОСТИ»
20.45 Т/с «Желтый глаз тигра»
22.00 «П@УТИНА»
22.50 «Желтый глаз тигра»
Продолжение
00.35 Ночной кинотеатр
«Крылья»
02.30 «П@УТИНА»
03.05 «Basty prime»

КТК

07.00 ҚР ӨНҰРАНЫ
07.05 Кешкі жаңалықтар

07.25 «КТК web»
07.50 Т/х «Аслы-Ферхат»
09.20 НОВОСТИ (повтор вечернего выпуска)
09.50 «Было дело»
11.30 «Шеф-2», остросюжетный детектив (повтор)
13.20, 21.30 Х/ф «Дожить до любви» мелодрама
15.30 Т/х «Өкініш»
17.30 Т/х «Жат туыстар»
19.30 КЕШКІ ЖАҢАЛЫҚТАР
20.00 «Астарлы ақиқат»
21.00 ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ
23.30 «Шеф-2», остросюжетный детектив
01.20 «Было дело» (повтор)
02.45 Т/х «Сүйікті Дениз»
03.50-04.00 «КТК веб»

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 «Арнайы репортаж»
10.30 «Сегодня»
11.00 «Ән тыңдайық» /онлайн-концерт/
11.30 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы»
12.00 «Оқырман»
12.35 «Абай-175»
13.00 «Дәрігер кеңесі» /тікелей эфир/
14.00 «Ел мен жер»
14.30 «Монолог»
15.00 К/ф «Бір жанұя»
16.00 «Бай-қуатты болайық»
17.00 Жаңалықтар
17.20 Новости
17.35 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы»
18.00 «Әсем әуен»
19.00 «Бүгін» /тікелей эфир/
19.30 «Қателік»
20.00 «Тарихтағы тұлғалар»
20.15 «Абай-175»
20.30 Жаңалықтар
21.00 «Ұлт пен рух»
21.30 Новости
22.00 «Дәрігер кеңесі»
22.30 Д/ф «Ғажайып мәдениет»
23.00 Жаңалықтар
23.30 Новости
23.55 Өнұран

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Өнұраны
06.00 «Ризамын» (қаз)
06.45 Информбюро (повтор)
07.50 Т/с «Ганга»
10.00 «Whats Up?(қаз.)»
10.35 21.05 Т/с «Триггер»
13.15 М/с «Лунтик»
14.00 М/с «Аладдин»
15.00 «Кел, татуласайық» (қаз)
18.00 «Экстрасенсы детективы»
19.00 Т/с «Про веру»
20.00 Информбюро
23.40 Т/х «Маххабатым кеш мені»
01.40 Алдараспан, Нысана, Шаншар әзілдері (қаз)
03.00 «Ризамын»
04.30 Әзіл студио (қаз)

7 КАНАЛ

06.00 «Қыздар арасында»
06.40, 05.20 «Гу-гулет»
07.20 «Келесі кім?»
08.00, 22.15, 03.45 Т/х «Элиф»
09.00 17.40 Т/с «Мата Хари»
10.10, 15.40 «Смеяться разрешается»
11.40, 18.40 Т/с «Спецотряд шторм»
12.50 19.45 Т/с «Гранд-2 »
14.00 Скetchком «Q-елі»
15.00 Т/х «БАК»
18.40 Т/с «Перчатка Авроры»
20.45 Т/х «Тақиясыз періште»
21.15 Т/х «Жалдамалы қалыңдық»
23.15 Т/с «Замужем за мафией»
00.20 «Такая Лайф»
01.00 «Вокруг света за монетой»
02.00 «Айнаонлайн»
03.10 М/с «Бак»
04.20 «Өз ойым»

АШЫҚ ӘНГІМЕ

«500-ДЕН АСТАМ АДАМ ЕМДЕЛІП ШЫҚТЫ»

Елімізде COVID-19 Вирусын жұқтырғандар саны 45 мыңға жуықтады.

Осы тұста ажалмен бетпе-бет келіп, ерлік танытқан дәрігерлердің еңбегі зор. Солардың бірі Текелі қаласындағы орталық аурухана бас дәрігерінің емдеу ісі бойынша орынбасары, терапевт дәрігер Талшолпан Алтынбаева. Жас та болса қауіпті індеттің ортасында науқастарға қолұшын созып жүрген дәрігерден сұхбат алып, кеңес сұрауды жөн көрдік.

Текелі қалалық орталық аурухана бас дәрігерінің емдеу ісі бойынша орынбасары Алтынбаева Таңшолпан Асқарқызы

— Таңшолпан Асқарқызы, өзіңіз білетіндей, коронавирус індетін жұқтыруда біздің облыс та алдыңғы орындардың бірінде тұр. Бұл әрине екінші жағдай. Айтыңызшы Текелі қаласы бойынша ахуал қандай?

— 23 маусымнан бастап Текелі қаласындағы 134 орындық аурухананы түгелдей провизорлық стационарға ауыстырды. Оның 5-еуі реанимациялық орын. Біз тек Текелі ғана емес, алыс-жақын елді мекендерден келген науқастармен де жұмыс жасаймыз. Қазіргі кездегі жағдай өздеріңіз көріп отырғандай қиын. Күніне филтрге 60-70 науқас жедел жәрдеммен түседі. Әрине олардың ішінде жеңіл, орташа және ауыр түрлері бар. Біз ол науқастарды жағдайына қарап ем қолданамыз. Үйлеріне қайтаратындарын үйлеріне, ем алатындарын, жағдайы нашарларын жан сақтау бөліміне жатқызып қараймыз. Дәрігерлер қолдарынан келгенін жасауда.

— Науқастарды індет жұқтырған немесе жұқтырмағанын қалай және қанша уақытта анықтай аласыздар?

— Ең бірінші науқастың өкпесін тыңдап, кейін ауыз қуысынан жағынды аламыз. Вирусологияға жіберіп, нәтижесін күтеміз. Ол екі-үш күнде дайын болады. Оғанға дейін қажетті ем-домын алып, емделе береді. Нәтиже келген соң ары қарай үйінде емделетіндерін жіберіп, жатқызатындарды осында қалдырып емдейміз. Осы тұста айта кететін жағдай біз түскен науқастардың бөріне бірдей қараймыз. Өйткені вирус әр адамда әртүрлі өтеді. Кейбіреулерде жасырын, біреулерде тұмау сияқты. Оны адамдардың өздері де шатастырады. Сол себепті нәтижесі келгенше дәрігерлердің тексеруімен барлық адамға ем қолданамыз. Қашан нәтиже шығады деп қарап отырмаймыз.

— Ауруханаларда орын санының жетпеуіне, ауырғандардың тым көп болуына байланысты вирус жұқтырған адамдарды да үй жағдайында емдеуге тура келетін жағдайларды көріп жүрміз. Олар өз денсаулықтарын қалай бақылайды?

— Үйде ем алып жатқан адамдарға арналып мобильді топтар ұйымдастырылған. Ол учаскелік дәрігер, медбике және психологпен құрылған топ. Олар күнделікті міндетті түрде

науқастың жағдайын 2-3 рет қоңырау шалу арқылы бақылап, қажетті емін жасайды. Әрине бұған жағдайы нашар науқастар жатпайды. Тек вирус жасырын анықталған, жеңіл өтіп жатқан адамдар осылай үйлерінде емделеді. Сонымен қатар оларға 14 күн үйден шықпау, ешкіммен байланыста болмау деген шектеулер қойылады.

— Вирус жасырын яғни симптомсыз анықталған науқастар дегіңіз сөзіңізде. Сонда адамда өзі коронавируспен ауырғанын білгеннен кейін қандай өзгерістер болады, уайымға беріліп, жағдайы нашарлап кеткендер бар ма?

— Иә. Ондай жағдайлар өте көп. Адамдардың психологиялық тұрғыда жағдайлары нашарлап кетеді. Жағдайлары жақсы жандардың өзі уайымнан қан қысымдары көбейіп, тыныс алулары нашарлағандар да кездескен. Осы жағдайларға байланысты дәрігер ретінде айтарым, уайымға жол бермеу керек. Барынша сабырлы болуы қажет. Нәтижесін білмей тұрған кездегідей өзін ұстап, емін жалғастыруға кеңес беремін. Байбалам салып, уайымға берілген сайын денсаулығына кері әсерін тигізуі мүмкін.

— Ауруханаларыңызда дәрі-дәрмек, жасанды тыныс алу аппараттары жеткілікті ме?

— Қазіргі кезде дәрі-дәрмек жеткілікті деп айта аламын. Тыныс алу аппараты (ИВЛ) 3 дана, кислородты концентратор 20 дана бар. Ол бізге жеткілікті. Неге ИВЛ аппараты аз деп жатады. Біз бұл аппаратты науқастардың барлығына қолдана бермейміз. Тек жағдайы нашарлап, тыныс ала алмаған кезде ғана қолданамыз. Сол себепті бізде өршіп тұрған індетпен күресуге толық жағдай жасалған деп айта аламын.

— Коронавирус дерті әсіресе созылмалы аурулары бар науқастарға қауіп төндіруде. Айтыңызшы, қандай науқастар бұл аурумен қиын жағдайда күресіп жүр?

— Иә, дұрыс айтасыз. Бұл вирус қан қысымы жоғары, қант диабетімен ауыратын, демікпесі бар жандар және созылмалы бронхитпен ауыратындарға қиын соғуда. Сонымен қатар өкпенің

созылмалы аурулары, инфаркт, инсульт алған жандар, бұрын бүйрек, бауыр, грыва сынды сырқаттанған диагноздары болса сондай науқастарға да қиын әсер етуде. Жалпы бәрі адамның иммунитетіне және де психологиясына да байланысты.

— Бізде ыстық жоғарыласса терлеу керек деп орнынан тұрмай жататын адамдар кездеседі. Айтыңызшы ыстығы, көтеріліп, тыныс алуы нашарлағанда не істеу керек?

— Қазіргі кезде ең көп жіберілетін қателік те осы. Ыстығы жоғарылаған науқастар білместікпен орнынан тұрмай қалың көрпені тұмшалап алып жатады. Ол дұрыс емес. Коронавирус індеті жатқан адамдарды ұнатпайды. Керісінше жағдайы нашарлай береді. Жалпы осы індетпен ауырғандарға да, сақтанып жүргендерге де айтарым, үнемі қозғалыста болу керек. Сұйықтықты көп ішіп, иммунитетін көтергендері дұрыс. Мен көп адамды білемін, менде әлсіздік басым, жата бергім келеді дейтін. Ол иммунитеттің әлсіздігі мен қозғалыстың аз екендігін білдіреді. Сондықтан көп қозғалып, жеміс-жидекті, витаминдерді көбірек қабылдау керек. Жоғарыда айтқанымдай, ең маңызды жағдай иммунитетті жақсылап көтеру керек. Әсіресе, дәрі қабылдап, жазылып шыққан жандар болса, антибиотик адам иммунитетін өте төмендетіп жібереді. Сол себепті ең алдымен ішкен-жеген тағамға мән берген жөн. Пайдалы асты ішіп, құрамында витаминге толы тағамдармен азықтанған жөн.

— Қиын жағдайдағы науқастармен күнделікті бетпе-бет келесіздер. Өз қауіпсіздіктеріңізді қалай сақтайсыздар? Жалпы қорғаныш киімдеріңіз жеткілікті ме?

— Жеткілікті. Біздің жергілікті әкімшіліктен де, облыстық денсаулық сақтау басқармасынан да қолдаулар өте жақсы. Бір реттік, көп реттік қолданылатын костюмдарымыз барлығы жеткілікті. Әр

дәрігерге қорғаныш кимдері маскасы түгел беріліп отырады.

— Білуімше Текелі қаласына Ресейден келіп бірнеше дәрігер көмек қолын созды. Қандай да бір емдеу жағынан, науқастармен қарым-қатынас жасауда айырмашылықтар бар ма екен?

— Біздің ауруханамызға Ресей елінен дәрігерлер келіп, өз көмектерін берді. Дәрі-дәрмектерді, аппараттарды қолдануда бір-бірімізге кеңесімізді бердік. Көп жерде ойымыз бір жерден шықты. Жалпы тәжірибе алмасып, көптеген пайдалы емдеу шараларын көрші елдің дәрігерлерінен көре алдық деп айта аламын. Сонымен бірге осындай жағдай туғызып, басқа дәрігерлердің бізге көмек қолын созуына жағдай жасаған басшылыққа, Президентімізге алғысымызды білдіремін.

— Мамандар жеткілікті ме? Қанша дәрігер жұмыс жасап жатырсыздар?

— Қазір ауруханада 2 реаниматолог дәрігер, 11 емдеуші дәрігер жұмыс жасауда. 2 дәрігер филтреді отырады. 9-ымыз емдеумен айналысамыз. Жалпы маман тапшылығы, әсіресе, дәрігерлер дәл қазіргі кезде өте тапшы. Дегенмен, бар дәрігерлерімізбен барынша ұйқысыз, демалыссыз күндерімізді өткізіп, Текелі халқына қол ұшымызды созудамын. Бұл біздің адам, дәрігер ретіндегі міндетіміз. Осындағы барлық дәрігер өз міндеттерін артығымен атқарып жүр десем қателеспеймін. Тіпті, үйімізге талай күн бармай, бала-шағамызды көрмейтін кездер болды. Бұл індетпен күресуде бізге жауапкершілік көп жүктелген. Сондықтан барынша қолдан келген көмегімізді, емімізді жасаудамыз. Кейде үлгермей қалып жатқан кездерімізде болады. Ондай кезде науқастарға, туыстарына түсіністікпен қарайтындарына алғысымызды айтамын. Бұл індетті бәріміз бірігіп, бір ымыраға келіп, бірлігіміз бен жеңеміз деп айтар едім. Индетпен күресу тек дәрігерлерге, үкімет басшыларына ғана емес, барша халқымызға жүктелген жауапкершілік деп санаймын.

— Осы уақытқа дейін коронавирустан Текелі қаласында қанша адам емделіп шықты?

— Жасыратыны жоқ бұл індет бізде ғана емес, бүкіл дүние жүзі бойынша қауіп төндіріп тұр. Индет асқынып, жағдай шын мәнісінде қиын. Дегенмен, жоғарыда айтқанымдай, дәрігерлер қолдарынан келгенін аянып қалып жатқан жоқ. Науқастармен барынша тығыз байланыста болып, барлық ем шараларын жасауда. Бүгінгі күнге дейін 560 астам адам емделіп шықты. Қазіргі кезде жағдайлары жақсы. Өлі де болса дәрігерлердің бақылауында, кеңесін алып тұрады. Бұл біз үшін үлкен жетістік. Өріптестеріміздің еңбегі далаға кетпегеніне іштей қуанып жүреміз. Өлі де еңбектенеміз, өлім-жітімнің орын алмауына бар күш жігерімізді саламыз.

— Уақыт бөліп, сұхбат бергеніңізге рақмет.

Г. ЕРДӘУЛЕТОВА.

Өңгіме

Жалғыздың жаны

Мен өзі көркемдікті көңіліме көгендеп өстім. Айдың жарығы мен Күннің нұрын, келдің келбеті мен мың-сан жұлдыздың шоғырын аспан аунап түскендей көріп таң қалушы едім. Әсіресе, жайлауға шығып, жамырай жайылған ақтылы қойды амандап, шалғынға аунап, шалқамнан жатып шілде қоңыз бен бозторғайдың шырылдағанын жалықпай тыңдағанды ұнатушы едім. Осынау, үрзәда табиғатқа бала кезден ғашық болдым. Бал бұлақтың тұп тұнық суы мен саф ауасын жұту, сылдырап аққан судың «сылқ-сылқ» күлген дауысын есту, ай қабақ түнді, сырлы сазды, салбуырын сарынды тамашалау дегеніңіз мен үшін пейішті көргенмен бірдей-тұғын.

Осынау керімсал шақтардан жан дүниең шексіз ләззат алатын, жаның рахатқа бөленетін. Егер жер бетіндегі тіршілік атаулы қаз-қалпында... суымыз лайланбай, ауамыз бұзылмай, аңымыз аумай, адамымыз адаспай сол бір ең алғашқы жаратылған күйінде сақталса ғой, шіркін! Дегенмен де он сегіз мың ғаламды жаратқан Алла бәрін де таразы басына қойып теңестіріп отыратын тәрізді. Адам да сол жан мен тәннен жаратылған рухани құбылыстың жемісі ғой. Менімше, пендеңнің пиғылы ғана бұзылуы мүмкін. Бала «шыр» етіп дүниеге келген кезде таза періште күйде болады екен. Адам баласы өсе келе бойына күнә жинайды. Егер тіршілік иесі жамандықты ойламай, төңірегіндегілерге тек жақсылық ойлап, ізгілік дарытса нағыз мұсылман болып, жүрегіне иман орнығар еді деп ойлаймын.

Иә, иман - менің пайымдауымша ар мен ұят. Адамгершілік ардан аттамай жақындарын жанындай жақсы көретін адамнан жаманшылық күтуге болмайды. Шер ағам айтқан «бір кем дүниеге» осылар жатады-ау, шамасы.

Табиғаттағы тылсым тіршілік пен адамзаттағы кілегейі кеппеген бұланай сезімде ұқсастық көп. Кейбір жанның шіркеуі шайқалмаған, тіні мен түйсігі, діні мен ділі қалпында сақталған ғой. Өзім де жалғыздықтың тауқыметін бір кісідей-ақ, тартып, жар кеткелі жарбиған жарқанаттай жабырқау тіршілік кешіп жүргем. Алайда Мекке-Медине сапарында болып қайтқалы ақирет дегеннің не екенін жан дүниеммен түйсіне бастадым. Бұл дүниенің жалған, ал, ана дүниенің шын екеніне зәредей сендім. Сендім де... «жалғыздық тек бір Жаратқанға ғана жарасқан» деген ұғымға өзімді «жүгендей» бастадым. Кейде жалғыздан жалғыз отырып:

Ай жалғыз...

Күн де жалғыз...

мен де жалғыз,

Жалғыздық тауқыметін тартқан кіді,
Жарқанат ғұмыр кешкен пенде

жалғыз,---деп өлең шығаратын болдым. Бұл бәлкім жанымды шырмауықтай торлаған ойдың өрмекшінің ұясындай санама тұзақ құрғаны шығар. Оңаша оймен жүргенде өзімді жырыммен жұбататын болдым. Бірде:

Шырмауынан шыға алмай қиялдың,
Ұмытуға өткенімді қиналдым,
Тағдырыма налығанмен не шара,
Оты өшпеуі керек екен ұямның.

Соны ойлап санам саққа жүгірді,
Күнім ай боп, жаным жаттан түңілді,
Орта жасқа келген шақта осылай,
Кімге шағам, айтыңдаршы
мұңымды...

Содан бері жүрмін жұрттан ұялып,
Кімге ұсынам, неке суын шыны алып,
Сезімімді білдіре алмай бір жанға,
Кең сарайда тұрмын міне, қиналып...
деген өлең жолдары еріксіз езуіме оратылды. Жеңгелерім маған әркім-әркімді айттыра бастады. Бірақ ...оларға көңілімнің қошы соқпады. Жүрегімнің терең бір түкпірінде қимастай бір аяулы жан жатқандай көрінетін де тұратын маған.

Алланың рақымы шығар...бір тойда мен өзімнің қиялымдағы жанды кезіктірдім. Бидай өңді, бекзат пішінді томаша торғайдай тобылғы торы

келіншек келіп біздің столға отырғанда өн бойымнан ток жүріп өткендей болды. Әсіресе, оның жақпар тастың астына ұя салғандай жанарынан күлімдей қараған жәудір көздері өңменімнен өтіп, жан дүниемді қозғап, шырт ұйқыда жатқан сезімімді оятқандай әсерде... ес-түстен айырылып ілкі сәт отырып қалғанымды білемін. Ада-күде оның сүйкімді келбетіне ұрлана көз қиығымды тастап, кейде жанарларымыз ұшырасып қалғанда беймарал күй кешіп әудем жер отырдым.

Жүрек аттай тулап, аласұрады. Бәлкім бұл махаббат шығар...Әй, «алпыстағы қандай махаббат»деп те қоям. Бірақ, бір ой мені: «сенің іздеген кісің осы» деп қамшылайды. Өйтеуір мені сезім жеңді. Алпыс екі тамырымды оятып, аңсарым ауған қарлығаш қанат аруды биге шақырдым. Одан арғысы көрген түстей тез өтті. Таныстым, табыстым, сезімімді білдірдім. Сөйтсем ... мен ғашықтық отына оранып, Сарай данышпан айтқандай: «аяғыма ғашықтық тұсауын» салыппын.

Айлы түн, аспанда сансыз жұлдыз жымыңдайды. Аулақта жақын маңдағы қожалықтың қарауыл төбеті үреді. Жадағай жотаның бауырын соққылай аққан өзен суының сарыны құлаққа анық естіліп тұр. Біз екеуміз. Мен жалғыз

емеспін. Жанымда некелі жарым Айбозым бар. Иә, менің сәулем Біржан салдың Айбозымындай-ақ. Жұбымызды жазбай түн құшағында келеміз. Табиғатты сен де, мен де жақсы көреміз. Өйткені бәрі де қаймағы бұзылмаған қалпында. Кеше ғана күн жарықта осы шатқалға келіп тау суын тамашалап отырып, тәтті бір сезімге бөленгенбіз.

Өңім бе, түсім бе? Содан бері ай жылжып өтті. Сенің туған күніңді атап өттік. Жаным, сен менің жүрегіме қонақ болғалы мен пайғамбардың пырағын мінгендей күй кешудемін. Саған деген сезімім шексіз, мәңгі сөнбейтін сияқты. Бірақ неге екенін білмеймін көңілім алаң...кейде қараптан қарап отырып бойымды үрей билейді. Сені жоғалтып алатын сияқты боламын да тұрамын. Мен мұндай күлдібадам сезімді бұрын да басымнан кештім ғой. Бәлкім содан шығар, атыңды жалпақ жұртқа жария етуден қорқамын. Өйткені мені «жалғыздық» деген үрей билеп алған. Сол үрейден сен құтқардың, жаным.

Саяқ бүгін тым жабырқаулы. Ол ақ таңды көз ілмей атырды. Өңі жүдеу, сағы сынған жанға ұқсайды. «Таң атпайын демейді, күн қоймайды, сыр шықпайын демейді, шын қоймайды» дегеннің кері ме, түнімен шұқшиып жазумен отырып күл-кемір жандай жүдеп қапты. Бірақ

ол өзін үнемі осылай «жұбатады». Түн жамылып жазғандары да жадау бірденке, күрең күздің сүреңсіз суреттері ме, құдай-ау, оқысаң болды таңғы қырбаққа шыққандай...бір түрлі денең түршігеді.

Енді ол тысқа шығып, бойын жазып келген соң мұздай сумен жуынды. Жаны бір сәт сергіп, жапа ойдан, жадағай жабудан құтылып қалғандай болды. Күндегі әдетінше отыз тұяғын қорасынан шығарып өріске айдады. Алдынан аяқ-қолы бір тұтам апа шықты ала сиырын айдап. Жұрттың бәрі ол кісіні: «кішкентай апа» дейді. Менсінбегені емес, бар болған-тұрғаны сол. Өзі емеуірінен мейірімі, аузынан «Алласы» түспейтін бір «бар болғыр» жан. Сол кісі: - Амансың ба, айналайын, мына сиырымды өріске айдай кетші? «Адам тіліне аспандағы бұлт азады» деуші еді бұрынғылар. Мен ана елуінде есі кірмеген жүгірмегіме сөйлеп қойып едім, кешегі кештен бері қарасын көрсетпей кетті. Соны іздейін...

Қайтсін, жарықтық шалы кеткелі жалғыздықтың тауқыметін тартып-ақ жүр. Оның үстіне «жығылғанға жұдырық» тигендей тұла бойы тұңғышының жүрісі анау «жынды суға» үйір боп. Ол да жалғыз. Бәдені бұзық байға қай қатын тұрады. Өлгі есірік суды ішіп алып жатта кеп қатынын сабай берген соң ол байқұс шыдасын ба, есейіп қалған екі баласын алып бір күнде кетіп тынды. Саяқ отыз тұяғы мен кішкентай кемпірдің ала сиырын айдап көше басына жеткенде жарға жабысып ұйықтаған жарқанаттай жарбиып тағы бір көрші қолаң шықты сырықтай боп. Бұл шіркін де жападан жалғыз, бір шарбақты бір үйде бір өзі тұрады. Сонысына қарамай өзі үйінің тұсында тұрған өкіметтің электр бағанына сиырың сүйкеніп өтсе де қызғанады. Сол баяғы кәді мінезінен бе бес биенің сабасындай болған әйелі бала-шағасын ертіп ана-қаздай арғы көшеден үй алып, бұл көшеден кетіп қалған. Өлгінің өзі кесір мінезді, шырты етпе. Суқаны сүйген адамға ғана амандасады, жынына жақпағанның үстінен жата қап арыз жазатын жаман әдеті тағы бар. Өзі заманында заңқұй болған деседі. Сондықтан ба үлкен кісілердің дені оны сырт айналып өтеді. Көршінің құдайы тамағына да бармайтын дінсіз, имансыздың дәп өзі. Саяқ та оны сырт айналып жүреді. Бірақ неге екені белгісіз оны көрсе болды тұла бойы мұздап сала береді. Өйткені өзі де жан жарынан айырылып жалғыз қалған топайдың бірі ғой.

Қойды амандап, қойшысына тапсырып қайтқан Саяқ өзінің бөлмесіне кірген бетте терезе алдында жатқан «Жұлдыз» журналын ашты. Парақтай беріп еді Айдын Байыс деген ақынның өлеңдері басылыпты:

Жабырқаған жанымның күзгі әлемі,
Өлең болып қашалған қыз бәдені,
Тірісінде қосылған екеу жайлы,
Ертегі айтып берейін сізге әдемі, -
деп басталыпты. Өлең оқыған сайын сезіміңе үкі байлап ала жөнеледі екен. Одан әрі қарай кітапханашы қызға арнаған өлеңінде шайыр:
Көк қаршыға - көңіл самғап,
О, қайда?!
Жүрегіңнің қалауына жоқ айла.
Көп кітаптың ортасында тұрсың сен,
Қой бүлдірген іздегендей тоғайда.
- Не іздедің? деп сұрап ем,
- Сезім жайлы кітап,- дедің...
Сезінгем...
Сезім жайлы шығарманы ең ұлы...
Қалай ғана байқамадың көзімнен?...

деп таусыла тоқтапты. Апырай,а? Қандай ұқсастық десеңізші? Мен де сенің көздеріңе ғашық болып едім ғой.

О дүниеге хат...

« ...Мен сенің жүзінді, әлпетінді көрген жоқпын. Бірақ менің пайымдауымша жаман адам болмаған сыңайлысың. Өйткені сен ғашық болған адамға мен де ғашық болдым. Бәлкім сен де оның күлімдеген көзіне ғашық болған шығарсың? Сен оны шын сүйдің. Қалай ғана сүймейсің, ол саған әп әдемі қыз туып берді емес пе? Босанған соң жан жарыңның сүйегі қозғалмай жатып қалды. Сен сол кезде асты-үстіне түсіп ана мен баланды бақтың. Тегі сен періште шығарсың, оны ұйқысынан оятпауға тырысып, мысықтабандап басып, есікті сықырлатпай ашып, жұмысыңа кетеді екенсің. Өйткені ол ұйқысынан оянып кетсе ашуланатынын білесің. Ал, сен оны аймалағанда башпайына дейін сүйетінсің. Оның мінезінің қылт етпе екенін де білесің, сондықтан ба, Саяшты сен бөкпен беріп, емізік салып аяғынан тік тұрғыздың. Сен шынында да бақыттысың. Неге дейсің ғой? Өйткені сен өз үйің, өлең төсегіңде, өзіңнің құтхананда, өзіңнің ақ шаңырағыңда бірге тұрдың ғой онымен. Екеуіміздің айырмашылығымыз сонда ма деймін.

Жатқан жерің пейіш болсын, бауырым. Бәлкім сенің жаның жаннатта шығар. Кім біледі менің де өмірден озған жартым сонда сенімен бірге шын дүниеде жүрген болар. Тағдырдың басқа салғанын көрмейсің бе, тәңірім сендерді сонда, ал бізді мынау фәни жалғанда қосты. Жаңа айттым ғой, «екеуімізде бір айырмашылық бар» деп. Алла бізді некемен қосқанымен менің сүйген адамымның құтханама келгісі жоқ. Иә, солай бауырым.Менің жүрегім қазір екі бөлек. Ал, ондай жүрекпен қалай өмір сүресің?»...

Саяқ хатты жазып болып оны қайда жіберерін білмеді...Жаны тағы жабырқап сала берді. Ол өзіне өзі; «О, дүниеге хат жазып нем бар еді. Менің осы хатымды біреу оқыса «ақылынан адасқан шығар» деуі әбден кәдік қой. Өйткенмен, іштегі шерім тарқап, жеңілдеп қалғандаймын ба, қалай?

Аладиннің шамы

Ертегідегі Аладиннің сиқырлы шамын көрген шығарсыздар. Аладин әмірші: «Жы...ы...ы...н, жыным. Шық бері!» десе болды құмырада жатқан Жын сыртқа шығады алып теректей боп, тағы: «Не бұйырасыз? Тақсырым» дейді жата жүгініп. Былай қарасаң жын – орындаушы да, ал, Аладин –бұйырушы. «Жетім қыз жез түйме қадаған, жесір әйел жүз қой айдаған» тыныш заман көзден бұлбұл ұшқалы қашан. Кейде осы бүгінгінің еркегі мен әйелінің арақатынасы Аладиннің шамына ұқсас па деп қаласың. Еркекті: «пірім» дейтін әйел заты азайып бара ма, қалай? Кеше ғана бір бірімен өліп-өшіп қосылған ерлі-зайыптылар арасынан ала мысық өтіп кеткендей. Еркегі түн кезіп бөтен үйдің терезесін тықылдатып, әйелі бөгде еркектің қойнына жатып, шиеттей бала-шағаны тағдырдың талауына тастап кетіп жатқандар жайлы естігенде қараптан қарап отырып ұйқың қашады, түрің бұзылады.

Қазір Аладин бұйырса мейлі ғой, әлгі жын әйел боп өзіңе бұйыратын күн туған ба деп қаласың. «Қойшы, сонымен ер

төсектен, әйел бесіктен безінген заман болды ғой» дейді көп жасаған көрші әжей. Сол кісінің ұйқысының шала боп жүргенін көрмейсіз, бірақ көршісінің үйіне түн жамылып қандай мәшін тоқтағанын, не үшін үйіндегі тепсе темір үзетін еркегін «заработкаға» жібергенін біліп отырады. Сонда деймін-ау, әйелі жын болмағанда не болады.

«Жасы сексенді алқымдап қалған бір апамыз жиырма бір құрсақ көтеріпті, солардың он екісінің көзі тірі екен» деген сөзді шау тартқан ауылдың абызының аузынан естігенім бар. Сонда қазыналы қарт: ---Шіркін, заман-ай, десеңізші, әлгі ананың әулетіне бала бұтақтап қонған екен ғой,---деп еді. Тіл-буынсыз, ой- түпсіз деген осы-ау. Қазір томаша торғайдай тоғыз тауып жатқан алтын құрсақты аналар жоқ емес, бар ғой.

Саяқ әлгі қарттың сөзіне сүйсінді. Бірақ көңілінде бір алаң болып, көриеге: --Ақсақал, біздің қазақ баланы бесікке бөлегенде үстіне тон мен шапан жабады екен. Осының мәнісін айтыңызшы, ---деп сұраған. Сонда әлгі абыз: ---Балам халқымыз кебенекті бесікке баламыз батыр болсын деп, ал, тон мен шапанды әділ болсын деп жапқан ғой,---деп еді. Сонда қалай, заман азды ма? Ілгеріде бір дәруіш: «Адамнан әділдік кеткенде құмырадағы жын сыртқа шығады» деген екен. Құдай жолында жүрген соң ба жетім-жесірге садақа бергенге бөлекше қарап, өзі де осы сауапты жолды ұстанып жүр. Кешегі күні аудандық газетті оқып отырып: «дәл қазіргі таңда аудан бойынша бес мыңнан аса әйелімен ажырасқан ер азамат алимент төлейді»деген дерекке көзі түскен. Сонда қаншама бала әкесіз қалған, бұл сұмдық қой деп ойлаған. Бірақ құдай құмырадан шыққан жыннан сақтасын! деді ішінен күбірлеп.

Әулие ананың батасы

«Молданың айтқанын істе, істегенін істеме» деген сөзді қашан, кім айтқанын ешкім білмейді. Шаригатқа жүгінсең имамдардың уағызы дұрыс. Ал, менің бір апайым көптен бері әулие «жағалап» жүр. Өзінің емшілігі де бар сияқты. Ол кісі Түркістан, Сайрам, Арыстан бап, Маңғыстау жағын тегіс аралаған шығар-ау, шамасы. Жақында сол кісі бір маңғыстаулық көріпкел әйелді ертіп алып келіп тұр. Көріпкелге, балгерге аса сене бермейтін едім, оның үстіне құдай жолында жүрген адамға бұл дұрыс бола қояр ма екен деп те ойладым. Дегенмен апатайымның көңілін жықпай мәшинемді от алдырып көне сүрлеуге түсіп, адакүдік оймен атажұртқа шықтым.

Ол кісі де бала-шағасымен, біз де құдай қосқан қосағымызбен екі көлікте селкілдеп келеміз. Жол бойы әруақты қозғап: «...бір екі атаң бар екен аты аталмаған, солар саған аян берген. Бара көрерміз, табамыз» дейді көріпкел әйел. Мен ішімнен: «Атам заманнан бері қара жердің астында жатқан адамды қалай табады? Әлде осы сыпатты кісілердің дегені рас па, екен?» дегенімше болған жоқ жүрдек көлігіміз «Былабайға» да келіп қалды. Естуімше Былабай біздің ұрпақсыз дүниеден өткен бір атамыз. «Бәлкім бұл кісілердің іздегені сол кісі шығар» деп әлгі диқан бабамыздың тары еккен ескі жұртына жақын тоқтай қалдым.

Көріпкелдің пірі бар екен...Бекет ата, Ақ бура әулие дей ме, құдай-ау. Бір кезде ол атан түйедей боздап, алақанын аспанға жайып, ішінен дұғасын оқып

алдымызда жатқан жатаған жотаға қарай беттеді. Өзім де іштей «зират сол жота жақта болуы мүмкін ғой» деп ойлап келе жатқанмын. Әлде бұл көріпкелдерің адамның ойындағысын оқи ма, әйтеуір төбеге жеткен соң отыра қалып қолын аспанға жайып құран оқи бастады. Арада шәй қайнатым уақыт өтті-ау, дегенде әлгі ақ жаулықты пірадар: ---Мына төбеде үш адамның бейіті жатыр. Біреуі жаңағы өздеріңіз айтқан Былабай кісі. Өзінен ұрпақ жоқ-ау, шамасы. Жанында жатқан екеудің бірі молда да екіншісі осы үйдің қойшысы, әйтеуір туысы емес,---деді кәдімгі бір о дүниеге өзі барып келгендей,---қалған туыстары сонау тау бөктерінде жатса керек,---деді міз бақпай.

Қол жайып, бата жасаған соң тау бөктеріне қарай жылжыдық. «Әулие бұлақ» деп аталатын ескі қоныста ілгеріде Қолаң ападан тараған екі атаның ұрпақтары тұрғанын, бұл қойнаудың жәй ғана елді мекен емес кезінде жоңғар шапқыншылығы кезінде Сәмен батырдың жасағы тұрған қосын болғанын айғақтайтын ту тіккен тасы бар екенін тарихшы-шежіреші болған соң жақсы білетінмін. Көріпкелім Тоғыззақ батыр бабамыздың өзінің бауырларымен бірге жерленген қорымын да дәл тапты. Дегенмен, ескі қорымда бұған дейін де көріпкел кісілер болған. Соның біреуі Рысбек есімді бақсы. Ол атан түйеге мініп соғысатын Тоғыззақ батыр бабамызды «айдаһар күзетіп жатыр» деген болатын. Ал, мына емші жемісі осыдан жиырма жыл бұрын жойылып, орны айдауға айналған аңыздан «қолына ұршық ұстаған, шашы өкшесіне түскен сары апаны көрдім, шамасы бейіті тегістеліп кеткен болуы керек» деді ешбір күмән-күдіксіз. Біз сапарлас болған соң ба көріпкелдің айтқанына сенер-сенбесімізді білмей бұлақ басына келдік. Бұл бұлақтың көзін сол жаңағы айтқан Қолаң апа ашқан деген ел ішінде сөз бар. Ол кісінің шын аты Ұлбосын. Келе-келе бұлақтың суы көбейіп, бір ру елге ішсе сусын, ауырса жанына шипа болған. Содан болуы керек бұлақ әулие бұлақ аталып кеткен. Бүгінде жұрт осы аңғарды «Әулие бұлақ» деп атайды.

Әлгі кісі апатайыма «жоғын» тауып берді. Аян берген екі атасын да осы маңнан іздеп жүріп тауып, басына құрбан шалдыртып, екі бірдей мал сойғызды. Осы жолы ол кісінің көріпкелдігіне күмәні қалмаған кісілер тамырын ұстатып, шыбын жанына шіркеу болатындай ем-дом жасатып жатты. Бір кезде емші маған және жанымда отырған жарыма қарап: ---Сіз екеуіңіз жаңадан бас қосыпсыздар. Қолаң апа жаңа түскен келінді әулетке қабылдады. Батасын беріп жатыр,- --деді. Біз бір-бірімізге қарап, жылы жымидық. «Апыр-ай, молдалар аузынан тастамай айтып жүрген ақида яғни сенім кілті осы ма?»деген ой келді маған. Бұл да бір Алланың рақымы шығар. Өйткені ананың табанының астында жаннат бар деген ғой. Ел әулие деп атаған ана батасын беріп жатса, ол да бір жақсылықтың нышаны шығар.Бұл да болса кешегі жалғыздың жанына жалау болатын сөз емес пе. Мейлі, оны емші айтсын, мейлі о дүниеде жатқан Ұлбосын ананың рухы айтсын, бәрібір емес пе. Бата жерде жатпайды деген осы да.

Сейсен ҚОЖЕКЕ,
Қазақстан Журналистер Одағы
сыйлығының иегері
Abai.kz